УТВЪРДИЛ:

Невена Минева
Областен управител на Област Габрово

СЪГЛАСУВАЛ:
Георги Маринов
Началник РУО-Габрово

СЪГЛАСУВАЛ: ОБЛАСТЕН СЪВЕТ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ ГАБРОВО
Решение №1/2021

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ГАБРОВО

2021-2022 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Въведение и общи постановки за подкрепата за личностно развитие (ПЛР) 5

II. Анализ на потребностите от подкрепа за област Габрово 7

1. Анализ на факторите на външната среда /икономически, социо-културни, технически, финансови фактори – позитиви и дефицити/ 7

2. Анализ на факторите на вътрешната среда 9

2.1. Идентифициране на потребност от подкрепа на деца и ученици по групи 9

2.1.1. Деца и ученици в риск 10

2.1.2. Деца и ученици със СОП 15

2.1.3. Деца и ученици с хронични заболявания.....23

2.1.4. Деца и ученици с изявени дарби.....25

Изводи от идентифицирането на потребност от подкрепа при различните целеви групи деца и ученици.....28

III. Състояние на областната мрежа от образователни институции за учебната 2019/20 г. Общ брой деца и ученици 29

1. Образователни институции в Област Габрово и разпределение на децата и учениците в тях. 29

2. Кариерно ориентиране.....35

Изводи 37

IV. Други институции имащи отношение към личностното развитие на децата, подрастващите и младежите в училищна възраст 38

1. Доставчици на социални услуги в общините 38

2. Доставчици на услуги за свободното време на децата и учениците 42

Изводи 49

V. Кадрови ресурс.....50

Изводи 57

VI. Материални и технически ресурси за осигуряване на подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в институции, органи и структури на територията на Област Габрово.....59

Изводи 63

VII. Стратегическо планиране 65

Приоритетно направление 1: Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.....65

Специфична цел 1.1: Осигуряване обща подкрепа на децата и учениците.....65

Мерки 65

Специфична цел 1.2: Осигуряване на подкрепа на деца и ученици с рисково поведение 66

Мерки 66

Специфична цел 1.3: Осигуряване на допълнителна подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности, с хронични заболявания, с изявени дарби и деца в риск.....66

Мерки.....66

Специфична цел 1.4: Изграждане на капацитет развитие на човешките ресурси и осигуряване на условия за сътрудничеството за подкрепа личностното развитие на децата и учениците 67
Мерки 67
Приоритетно направление 2: Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в свободното им време 67
Специфична цел 2.1: Подпомагане личностното развитие на децата и учениците от неправителствените организации, читалищата, школите и спортните клубове в Област Габрово 68
Мерки 68
Специфична цел 2.2: Подобряване на институционалната среда чрез разкриване и функциониране на центрове, подкрепящи личностното развитие 68
Мерки 68
Специфична цел 2.3: Развитие на кариерното ориентиране и консултиране на ученици 68
Мерки 68
VIII. Финансов ресурс 69
IX. Система за оценка и индикатори за изпълнение 70
Заключение 73

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ)

АОП	Астрономическа обсерватория и планетариум
БМЧК	Български младежки червен кръст
ГТПП	Габровска Търговско-промишлена палата
ДАЗД	Държавна агенция за закрила на детето
ДГ	Детска градина
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане“
ДПС	Детска педагогическа стая
ДЦП	Детска церебрална парализа
ЕПЛР	Екип за подкрепа за личностно развитие
ЕС	Европейски съюз
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗ	Министерство на здравеопазването
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
МОН	Министерство на образованието и науката
МСНВ	Младежки съвет по наркотични вещества
НГПИ	Национална гимназия за приложни изкуства
НПО	Неправителствена организация
НСИ	Национален статистически институт
НУ	Начално училище
НЧ	Народно читалище
НП	Национална програма
НТЛД	Национална телефонна линия за деца
ОРЕС	Обучение от разстояние в електронна среда
ОУ	Основно училище
ОбСНВ	Общински съвет за наркотични вещества
ПГИ	Професионална гимназия по икономика
ПГМЕТ	Професионална гимназия по механоелектротехника
ПГТМ	Професионална гимназия по транспорт и машиностроене
ПГТ	Професионална гимназия по туризъм
ПИЦ	Превантивно-информационен център
ПЛР	Подкрепата за личностно развитие
ПМГ	Природоматематическа гимназия
ПМС	Постановление на Министерски съвет
ПТГ	Професионална техническа гимназия
РБ	Регионална библиотека
РДСП	Регионална дирекция «Социално подпомагане»
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РЗОК	Районна здравноосигурителна каса
РУО	Регионално управление на образованието
РЦППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
СК	Спортен клуб
СОП	Специални образователни потребности
СУ	Средно училище
ФК	Футболен клуб
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип

ЦНСТДМБУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания
ЦНСТДМУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания
ЦПЛР-АОП	Център за подкрепа за личностно развитие – Астрономическа обсерватория и планетариум
ЦПЛР-КО	Център за подкрепа за личностно развитие „Кариерно ориентиране – Габрово“
ЦПЛР-ДК	Център за подкрепа за личностно развитие – Детски комплекс
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦСОП	Център за специални образователни потребности
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция

I. ВЪВЕДЕНИЕ И ОБЩИ ПОСТАНОВКИ ЗА ПОДКРЕПАТА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ (ПЛР)

Личностното развитие е предпоставка за по-качествен начин на живот и като такова то дава възможност на всеки човек да осъзнае и развие своите знания, таланти и потенциал с цел по-добра реализация. Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците е залегнала в Закона за училищното и предучилищното образование.

Правото на личностно развитие е регламентирано чрез Закона за предучилищното и училищно образование и Наредбата за приобщаващо образование.

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на област Габрово е краткосрочен двугодишен документ, разработен в изпълнение на чл. 196 от Закона за предучилищното и училищното образование (обн. ДВ бр. 79 от 13.10.2015 г.) (ЗПУО) и чл. 5 от Наредбата за приобщаващото образование. Това е третата стратегия за подкрепа за личностното развитие, която се разработва на областно ниво. Пандемията от COVID-19 постави образователната система пред нови предизвикателства и наложи нови реалности за личностното развитие на децата и учениците. Макар че отдавна живеем в дигитално време, дистанционното електронно обучение бе въведено при форсмажорни обстоятелства. Образованието като ключов сектор показа гъвкавост, излезе извън рамките на училищната стая и прокара своя нов път на развитие – пътя чрез новите технологии.

Всичко това е взето под внимание при разработването на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на област Габрово 2021-2022г. Тя е подготвена на база направените изводи от оперативния мониторинг и оценка на изпълнението на предходната двугодишна стратегия. Съдържанието й е съобразено и с анализите на потребностите от обща и допълнителна подкрепа, представени от четирите общини в областта – Габрово, Севлиево, Дряново и Трявна. Стратегията разглежда предизвикателствата, приоритетните направления, стратегическите цели и необходимите мерки в областта на подкрепата за личностно развитие на деца и ученици.

Съгласно чл. 196, ал. 2 от ЗПУО (обн. ДВ бр. 79 от 13.10.2015 г.) настоящата Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на област Габрово е разработена от междуведомствена група, сформирана от Областен управител на област Габрово, която включва представители на Община Габрово, Община Дряново, Община Севлиево, Община Трявна, Регионално управление на образованието - Габрово, Регионална здравна инспекция - Габрово, Общински съвет по наркотични вещества към Община Габрово, ИМКА-Габрово, Център за подкрепа за личностно развитие - Детски комплекс „Йовко Йовков“ - Севлиево, ЦПЛР-АОП-Габрово, ЦПЛР „Кариерно ориентиране – Габрово“, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование-Габрово, Център за специални образователни потребности – Габрово, Социално предприятие „Работилница за сувенири и култура“ към Сдружение „Цветница“ – Трявна.

Подкрепата на личностното развитие в системата на предучилищното и училищното образование, осъществявана от образователните институции (детски градини, училища, центрове за подкрепа на личностното развитие, специализираните обслужващи звена) се основава на самостоятелно разработени и прилагани политики, чиито принципи са:

- изграждане на позитивен организационен климат чрез създаване на условия за сътрудничество, ефективна комуникация и отношения на загриженост към всички участници в образователния процес;
- утвърждаване на позитивна дисциплина, върху основата на мерки и подходи, гарантиращи изслушване на детето и ученика, осъзнаване на причините за проблемното

му поведение и предоставяне на възможност за усвояване на добри поведенчески модели спрямо себе си и останалите.

- развитие на училищната общност, съгласно идентифицираните предизвикателства, цели и дейности.

Настоящата стратегия отчита разпоредбите на чл. 177, ал. 1 от ЗПУО и чл. 4, ал. 1 от Наредбата за приобщаващото образование, които определят два вида подкрепа за личностно развитие – обща и допълнителна. Те следва се осигуряват в детските градини, в училищата и в центровете за подкрепа за личностно развитие, а в някои случаи и в домашни или болнични условия.

Общата подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 от ЗПУО е насочена към развитието на потенциала на всяко дете и ученик и включва:

1. екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти;
2. допълнително обучение по учебни предмети при условията на този закон;
3. допълнителни модули за деца, които не владеят български език;
4. допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове;
5. консултации по учебни предмети;
6. кариерно ориентиране на учениците;
7. занимания по интереси;
8. библиотечно-информационно обслужване;
9. грижа за здравето;
10. осигуряване на общежитие;
11. поощряване с морални и материални награди;
12. дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
13. ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;
14. логопедична работа.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие по чл. 187, ал. 1 от ЗПУО е насочена към деца и ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания, след извършване на оценка на потребностите и включва:

1. работа с дете и ученик по конкретен случай;
2. психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;
3. осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания;
5. ресурсно подпомагане.

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Габрово 2021-2022 г. е краткосрочен стратегически документ, в който са планирани мерки и дейности, целящи създаването на подкрепяща среда за личностно развитие в период на световна пандемия, когато трябва да бъде запазен баланса между правото на образование и правото на здраве за подрастващото поколение.

II. АНАЛИЗ НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ОБЛАСТ ГАБРОВО

1. Анализ на факторите на външната среда /икономически, социо-културни, технически, финансови фактори – позитиви и дефицити/

Област Габрово е най-малката в България (с обща територия 2 023 кв.км.) и обхваща четири общини - Габрово, Дряново, Севлиево и Трявна. Тя е една от петте области в Северен централен район. Макар че в областта има 349 населени места, 64 от тях са без жители, а 112 са с един жител по данни на Националния регистър на населените места към края на 2018г. Ето защо Габрово остава и сред областите с най-висока степен на урбанизация. Сравнително голяма част от населението на областта живее в градовете (81,9% при 73,7% в страната), но гъстотата му е относително ниска (1224 души/кв.км при 1510 души/кв.км в страната).

Ръстът на икономиката и доходите обяснява сравнително ниското ниво на бедност в област Габрово. Съседните общини Габрово и Севлиево продължават да се развиват като специфичен икономически център, който представлява над 90% от икономиката на областта. Водещият отрасъл – промишлеността е главно експортно ориентиран.

През 2018 г. брутният вътрешен продукт на човек от населението в област Габрово нараства със средния за страната ръст и се доближава до средните нива – 13,5 хил. лв./човек при 15,6 хил. лв./човек в страната. Заплатите нарастват и също са със стойности, близки до средните – 11,8 хил. лв. бруто годишно в областта при 13,8 хил. лв. в страната. Доходите пък остават по-високи и нарастват отново и през 2019 г., достигайки 7406 лв./лице от домакинството (при 6013 лв. в страната). Ръстът на икономиката и доходите обяснява сравнително ниското ниво на бедност в областта и през 2019 г. Делът на населението, живеещо с материални лишения, е 14,1% (при 19,9% в страната), а делът на населението, живеещо под линията на бедност за страната, достига 17,8% (при 22,6% в страната), въпреки че и при двата показателя има влошаване през последните две години.

Инвестиционната активност нарежда Габрово сред водещите области в страната. Относителният брой на предприятията в областта продължава да се повишава. Вътрешните и външните инвестиции също бележат ръст през 2018 г. и почти достигат средните нива в страната. Обемът на произведената продукция в областта расте по-бързо от средния за страната и през 2018 г. достига 23,0 хил. лв./човек (при 25,9 хил. лв./човек в страната). Област Габрово е сред първенците в усвояването на европейски средства (изпреварвана единствено от столицата). Към 15 юни 2020 г. изплатените суми по оперативните програми достигат 3290 лв./човек (при 1976 лв./човек в страната). В рамките на областта най-много са средствата в Габрово, но всички общини са усвоили над 1500 лв./човек.

Икономическата активност в област Габрово нараства отново през 2019 г. след тригодишен спад и е по-висока от средната, макар и с малко. Ръстът е съпроводен от нарастване и на заетостта, като коефициентът се изравнява със средния за страната – 70,1% през 2019 г. Безработицата се задържа на 4,5% (при 4,2% в страната). В съответствие с икономическия профил на областта сравнително голяма част от работната сила е със средно образование – 58,4% (при 54,4% в страната). Делът на работоспособното населението с основно и по-ниско образование в областта намалява до 12,6 през 2019 г. при 17,6% в страната. Застаряването на населението в областта се отразява и на пазара на труда. През 2019 г. коефициентът на демографско заместване като отношение на населението на възраст 15–19 години към това на 60–64 години е 51,6% при 65,9% в страната. Това означава, че на всеки 100 души, на които предстои да излязат от работната сила, съответстват 52 младежи, на които предстои включване в пазара на труда.

По официални данни на НСИ към 31.12.2019 г. населението на област Габрово е 106 598 души: Габрово е сред областите с най-влошена демографска картина. Застаряването на населението в страната е особено изразено в област Габрово и данните за 2019 г. не правят изключение. Коефициентът на естествен прираст достига – 12,7‰ и въпреки че леко се подобрява, остава почти двойно по-нисък от средния за страната (–6,7‰). Напусналите областта продължават да са повече от заселилите се и коефициентът на механичен прираст достига –4,2‰. Неблагоприятните коефициенти на естествен и механичен прираст обясняват и силно влошените възрастови зависимости в областта (само в област Видин са по-неблагоприятни).

Като извод от демографската картина се очертава задълбочаване на тенденцията за застаряване на населението в област Габрово. Делът на младото население (под 19 г.) постоянно намалява, намалява също и населението в трудоспособна възраст. Увеличава се делът на населението над 65 г. Процесът на остаряване е по-силно изразен сред жените отколкото сред мъжете.

Към 31.12.2019 г. децата до 15 години в областта са 12477 или 11.7% от общото население в областта, като спрямо 2018 г. този дял е почти непроменен. По този показател областта е на последно място в страната заедно с област Смолян (11.5%). В община Севлиево лицата от тази възрастова група са с най-висок дял -13.3%, а с най-нисък е община Трявна - 9.1%.

Представянето на област Габрово по отношение на показателите за образование е добро. Нетният коефициент на записване в V–VIII клас продължава да е значително над средните стойности за страната, въпреки че през 2019 г. намалява до 93,4% (при 86,6% в страната). Високият обхват на училищното образование води до по-високи нива на базова грамотност, което е плюс за местния пазар на труда и обяснява традиционно ниската безработица в региона. Дяловете на второгодниците и на напусналите основното и средното образование също остават под средните за страната. Броят на преподавателите в основното и средното образование нараства и през 2019 г., достигайки 81 на 1000 ученици, но все още е под средния за страната (89 на 1000 ученици). Средният успех на учениците на националното външно оценяване по математика след VII клас в областта е по-нисък от средния в страната и през 2020 г. – 33,9 т. при 36,3 т. в страната. Средният успех на матурата по български език и литература обаче е по-висок – 4,31 (при 4,20 в страната), като делът на оценките под „среден“ 3,00 е 7,9% (при 8,2% в страната). Габрово остава сред областите с най-висок относителен брой на студентите – 44 на 1000 души от населението (при 32 на 1000 души в страната), въпреки че и той намалява, следвайки тенденциите в страната. През 2020г. бе открит новият Технологичен парк към Технически университет – Габрово с 14 лаборатории, групирани в 4 лабораторни комплекса. В основата на парка са лабораториите от Центъра за компетентност „Интелигентни мехатронни, еко и енергоспестяващи системи и технологии“.

Културният живот в областта е особено интензивен и през 2019 г. Габрово е първенец по посещения на местните музеи, отбелязвайки 3812 посещения на 1000 души от населението при 770 на 1000 души в страната. Относителният брой на посещенията на театрите също е сравнително висок – 440 на 1000 души при 362 на 1000 души в страната. По-ниски от средните за страната остават посещенията на кината и библиотеките в областта. През 2019 г. са отчетени 402 посещения на кината на 1000 души (при 659 на 1000 души в страната) и 546 посещения на библиотеките на 1000 души (при 683 на 1000 души в страната).

Тенденциите за застаряване на населението, повишаване на смъртността на хората в трудоспособна възраст, отрицателният прираст, относително увеличаващата се продължителност на живота определят нуждата от предприемането на мерки, които да

са насочени към личностното развитие на деца и младежи в предучилищна и училищна възраст.

Всички посочени по-горе данни и тенденции са за период, преди свтовната пандемия от COVID-19. Това до голяма степен затруднява обективния анализ на факторите на външната среда. Друг проблем при анализирането на статистическите данни е, че повечето показатели се отчитат на глава от населението. По този начин не се дава реална представа за развитието в дадени сфери, тъй като област Габрово е с прогресивно намаляващо население. Ето защо при анализиране тенденциите в областта трябва да се вземат под внимание различни демографски фактори като намаляване броят на трудоспособното население, застаряване на населението, миграция на младите хора към по-големи градове и в чужбина, ниска раждаемост и др. Също така липсват точни прогнози и проучвания за потребностите на пазара на труда от определени професии. Това е основен фактор при избора на учениците, завършващи основно образование и тези, завършващи висше образование.

Всички тези данни показват, че основното предизвикателство, което стои пред област Габрово, е свързано с нарастващата потребност от преодоляване на последствията от влошената демографска картина. Все по-голяма е потребността да се създават подходящи условия за личностно развитие на човешкия ресурс и укрепване на неговия потенциал. Личностното развитие на децата и учениците трябва да бъде съобразено и с изискванията на местния бизнес и тенденциите в развитието на областта, а именно – екология и устойчивост, иновации, туризъм, преработваща промишленост.

Адекватното кариерно консултиране и развитието на дуалното образование би могло да е основополагащ фактор за задържане на завършващите ученици в Габрово и съответно – за създаване на предпоставки за подобряване на демографската картина чрез инвестиране в човешките ресурси и възможностите им за развитие на територията на областта.

2. Анализ на факторите на вътрешната среда

2.1. <u>Идентифициране на потребност от подкрепа на деца и ученици по групи</u>

Областната стратегия за подкрепа на личностното развитие е насочена към всяко дете или ученик, живеещ в някоя от общините на територията на областта, независимо от неговите физически и умствени възможности.

Съгласно Закона за предучилищно и училищно образование подкрепата за личностно развитие се предоставя в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и на всеки ученик. Допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания, след извършване на оценка на потребностите. Образователната интеграция и осигуряване на подкрепяща среда за развитие на тези групи деца и ученици със специални потребности са от съществено значение за осигуряване на техния бъдещ независим живот. Отпадането от училище и липсата на образование в последствие се съпровожда със социални рискове като безработица, бедност, липса или недостатъчни грижи за здравето и образованието на детето, отклоняващо се поведение.

2.1.1. Деца и ученици в риск

Законовата дефиниция на "Дете в риск" е дете:

а) чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;

б) което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание в или извън семейството му;

в) за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;

г) което страда от увреждания, както и от труднолечими заболявания, констатирани от специалист;

д) за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

В таблица 1 по-долу са представени данни за деца и ученици в риск от Област Габрово, разделени в четири важни групи.

Таблица 1. Данни за деца и ученици в риск за учебната 2019 / 2020 г.

	Габрово	**Дряново**	**Севлиево**	**Трявна**	**Общо за област Габрово**
Деца без родителска грижа или чиито родители са починали, неизвестни, лишени са от родителски права или родителските им права са ограничени, в т.ч с родители в чужбина	67	18	204	43	289
Деца, жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание във или извън семейството му	1	-	-	3	4
Деца, с отклонение от общоприетите норми на поведение /извършители на тормоз	17	-	37	-	54
Деца в риск от отпадане от училище или отпаднали от училище.	1	-	35	8	44

В сравнение с предходни години се отчита трайно намаляване на броя на децата без родителска грижа в община Габрово, а именно спрямо учебната 2018/2019, броят им се е намалил с 13 деца. За сметка на това във всички останали общини броят им расте като в Община Севлиево е нарастнал двойно. Отчита се намаление при броя на деца с отклонение от общоприетите норми на поведение /извършители на тормоз.

Отделите „Закрила на детето“ към Дирекции „Социално подпомагане“ – Габрово и Севлиево осъществяват текущата практическа дейност по закрила на детето в общините, определят и провеждат конкретни мерки за закрила на децата и контролират изпълнението им.

Общият брой на случаите на деца в риск, с които са работили отделите „Закрила на детето“ през 2019 г. е 750, в т. ч.:

1. Брой деца насочени към социални услуги в общността – 475 деца.
2. Брой деца настанени в семейство на близки и роднини – 134 деца;
3. Брой деца настанени в приемни семейства - 100 деца;
4. Брой деца настанени в социални услуги резидентен тип – 41 деца;

Общият брой на децата с увреждания в област Габрово, подпомагани от Дирекции „Социално подпомагане” – Габрово и Севлиево за 2019 г. е 544.

Общият брой на случаите на деца в риск, с които са работили отделите „Закрила на детето“ през 2020 г. е 667, в т. ч.:

1. Брой деца насочени към социални услуги в общността – 411 деца.
2. Брой деца настанени в семейство на близки и роднини – 130 деца;
3. Брой деца настанени в приемни семейства – 85 деца;
4. Брой деца настанени в социални услуги резидентен тип – 41 деца;

В Област Габрово няма специализирани институции за деца. Последната беше закрита през юли 2017 г. и няма настанени деца в специализирани институции.

Таблица 2 Деца в риск и деца с увреждания по данни на ДСП Габрово и ДСП Севлиево

	2017	**2018**	**2019**	**2020**
1. Общ брой на случаите на деца в риск, с които са работили ОЗД/ДСП Габрово и ОЗД/ДСП Севлиево	**683**	**696**	**750**	**667**
- Брой деца насочени към социални услуги в общността	490	510	475	411
- Брой деца настанени в семейство на близки и роднини	81	68	134	130
- Брой деца настанени в приемни семейства	80	85	100	85
- Брой деца настанени в социални услуги резидентен тип	29	33	41	41
- Брой деца настанени в специализирани институции	3	0	0	0
2. Брой на децата с увреждания в област Габрово, подпомагани от ДСП – Габрово и ДСП - Севлиево	**526**	**563**	**544**	**549**

Общият брой на децата с увреждания в област Габрово, подпомагани от Дирекции „Социално подпомагане” – Габрово и Севлиево за 2020 г. е 549. От изброените по-горе групи деца и ученици сравнително малък е броят на децата в област Габрово, жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание във или извън семейството му. Голяма роля за личностното развитие на тези деца оказват Местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН). Такива комисии са сформирани към четирите общини от област Габрово и работят успешно по организиране и реализиране на следните дейности:

- организират и координират социално-превантивната дейност на територията на общината - превенция на ученическата престъпност, чрез запознаване на учениците с противообществените прояви и последствията по ЗБППМН за извършителите;

- търсят и установяват малолетните и непълнолетните, които се нуждаят от помощ и вземат мерки за тяхната социална защита и развитие;
- разглеждат противообществените прояви, извършени от малолетни и непълнолетни по сигнали на прокуратура, съд, полиция, граждани и налагат законосъобразни възпитателни мерки;
- привеждат в изпълнение наложените мерки и осъществяват контрол върху изпълнението им;
- оказват помощ на родителите или лицата, които ги заместват, срещащи затруднения при възпитанието на децата си.
- провеждат конкурси, беседи, срещи и др. за ограничаване и намаляване употребата на психоактивни вещества и агресия сред учениците;
- запознават учениците с основни нормативни документи, регламентиращи поведението им в училище и обществото, правата и отговорностите им;
- запознават с начините за предпазване от попадане в трафик на хора;
- организират инициативи за ваканционните дни.

В изпълнение на задачите, предвидени в ЗБППМН, Местните комисии в общините Дряново и Трявна организират и синхронизират дейността си с всички органи, институции, организации и структури на територията на общината и областния град, ангажирани с превенцията на асоциалните прояви на малолетните и непълнолетните, с опазване живота, здравето и правата на децата и защита на техните интереси и оценява работата си с тях като ползотворна и безпроблемна. В цялата система Местната комисия има своето място и дава своя принос, съобразно професионалните компетенции на своите членове. През 2019 год. Местната комисия продължи съвместната си дейност с УКБППМН, педагогическите съветници и училищните ръководства, отдел «Закрила на детето», инспектор ДПС, съд, прокуратура, медии, НПО, Читалища, Музей, Детско селище и др. организации на територията на общината и извън нея. Непрекъснато е търсенето на нови парньори, с чиято помощ Местната комисия да си партнира, за реализиране на дейности в изпълнение на задачите, които си е поставила.

В Община Дряново функционира Консултативен кабинет, към който се насочват деца и ученици с противообществени прояви. Към комисията са назначени и 4 обществени възпитатели, които през 2020 г. са работили с 10 деца.

Приоритетите в дейността на МКБППМН при Община Габрово през 2019/2020 г. бяха насочени към превенция на рисковото поведение у подрастващите; осмисляне свободното им време през лятната ваканция и намаляване повторното извършване на противообществени прояви или престъпления от деца. МКБППМН традиционно работи в сътрудничество с всички институции, имащи отношение към работата с децата – Областна дирекция на МВР, Районно управление – Габрово, дирекция „Образование и социални дейности”, всички учебни заведения в Габрово, Дирекция „Социално подпомагане” – отдела за закрила на детето, Центровете за обществена подкрепа, както и с неправителствените организации, които работят с деца – Сдружение „Общинско училищно настоятелство”, Сдружение:”ИМКА”, Сдружение „Социален диалог”, БМЧК и др. МКБПМН работи с 10 обществени възпитатели – педагози, психолози, юристи с богат опит и разнообразни специалности. Това позволява индивидуален подход при работата с децата, в резултат на което малолетните и непълнолетните извършители, с малки изключения, са преустановили извършването на противоправни деяния. Приоритет за Община Габрово е преодоляването на негативните тенденции в образователната система, свързани с необхванатите и отпадналите от обучение, подлежащи ученици. От години се поддържа

база данни за пълния обхват на подлежащите. През отчетния период се работеше по механизъм на МОН за пълен обхват на деца и ученици, като в дейностите активно се включват членовете на МКБППМН.

Към Община Габрово е сформиран и Общински съвет по наркотични вещества /ОбСНВ/ като орган за осъществяване на националната и местна политика в областта на злоупотребата с наркотици. Основен партньор в работата му е Младежкият съвет по наркотични вещества /МСНВ/, в който са включени ученици на възраст 14-19 години от всички габровски училища, както и младежи до 25 години.

През 2020 г. Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН) към Община Севлиево е образувала и провела 23 възпитателни дела за престъпления и противообществени прояви. През предходната 2019 г. са разгледани 38 възпитателните дела по отношение на малолетни и непълнолетни. На 37 малолетни и непълнолетни са наложени общо 44 възпитателни мерки по Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните през 2020 г. Статистическите данни сочат, че и през 2020 г. сред извършените престъпления и противообществени прояви от млади хора най-голям е броят на кражбите. Значително е завишен броя на кражбите чрез разрушаване на прегради, взломяване, като се наблюдава повторяемост на извършителите. Завишен е броят на кражбите от търговски обекти, както и се забелязва извършването на кражби в съучастие от маловръстни лица.

Причините, довели до извършване на противообществени прояви и престъпления от младежи в община Севлиево, са комплексно обусловени. Основните са младежко увлечение и лекомислие; влияние на приятелското обкръжение, включително и от вече пълнолетни лица; нередовно посещение на учебни занятия; нездрава семейна среда; проблеми, свързани с ниския жизнен стандарт; криза на нормативните и човешки ценности, която рефлектира силно у младите хора; засилващата се агресия сред децата; неглижиране от страна на родителите.

Дейностите по превенция на асоциалното поведение се реализират от МКБППМН - Севлиево съвместно с помощните й органи – два центъра за превенция, две приемни на обществения възпитател, консултативен кабинет и клуб на родителя.

Чрез разпространение на информационни материали, организация на различни превантивни мероприятия-състезания, конкурси, празници, семинари, летни занимания, проведени многобройни консултации и лекции с младежи и техните родители и провеждане на възпитателни дела по ЗБППМН, МКБППМН осъществява превенция на асоциалното поведение на всички нива (първично, вторично и третично). 36 са консултираните младежи през 2020 г. от помощните органи към МКБППМН.

В унисон с цялостната политика на МОН за сигурна образователна среда - превенция и интервенции в случай на насилие и тормоз в училище, се прилага механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование, съгласно който са сформирани екипи във всички образователни институции. Те провеждат срещи, разнообразни тренингови форми на обучение за решаване на конфликти, здравно образование, общуване, кариерно развитие и други, според нуждите в определения клас или група ученици.

В работата по случаи на насилие върху деца се прилага Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция, съгласно който са сформирани 4 екипи на общинско ниво. През 2019 г. екипите на местно ниво са провеждали 28 бр. общи екипни срещи, които включват: 27 бр. при първоначалното постъпване на сигнали и 1 бр. насочена към изясняване на различни процедурни въпроси.

През 2019 г. мултидисциплинарните екипи са работили по общо 27 случая на деца, жертви на насилие, в т.ч. физическо насилие – 18 бр., сексуално насилие – 5 бр. и

психическо насилие – 4 бр. Съгласно обобщените данни на областно ниво източници на сигналите за дете жертва на насилие или в риск от насилие, по които са работили екипите са от: НТЛД 116 111, училище, социални услуги, МВР, специализирани институции за деца, родители, съседи, самото дете, както и от други източници. През 2019 г. в екипите са участвали и други представители/специалисти на различни организации.

Съгласно Доклада за Мониторинг на прилагането на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция – 2019 г. представен от Държавана агенция закрила на детето, екипите срещат трудности, но се запазва и броят на отчелите добри практики в това число и област Габрово. По данни от РДСП, описаните добри практики се отнасят до успешно партньорство и тясно сътрудничество на местно ниво не само между задължително представените структури, но и с алтернативните представители – специалисти от доставчиците на социални услуги в общността, системата на здравеопазване, образователните структури, полицията, съда и прокурор, което предпоставя добри възможности за адекватни действия на екипите и мултиплициране на опита на тези области.

Голяма част от работата с деца от тази целева група е свързана именно с личностната подкрепа за тях и техните семейства.

По отношение децата в риск от отпадане/отпаднали от училище се прилага Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст Основните причини за отпадане на децата са:

1. Икономически – ниски доходи на семейството, безработни родители и др.;
2. Социални – родителска незаинтересованост, липса на контрол от страна на семейството, отрицателно въздействие на средата, лоши битови условия, влияние на различни криминогенни фактори и др.;
3. Личностни – липса на мотивация за учене, негативно отношение към училището, трудности в общуването с учители и другите деца, личностни особености и др.;

ПМС №100 от 08.06.2018г. регламентира съвместната работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. След прилагането на този Механизъм на взаимодействие за област Габрово данните сочат категорично подобряване обхвата на децата и учениците в образователната система. От 12 137 подлежащи на обхват деца и ученици към месец юли 2017 г. необхванатите са били 2059 или 17% /включително в чужбина/.

Във връзка с прилагане на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, със заповед на началника на РУО – Габрово са сформирани екипи за обхват на територията на четирите общини в област Габрово – Габрово, Дряново, Севлиево и Трявна. Общият брой на лицата, включени в екипите, е 225 човека, от които педагогически специалисти, експерти на РУО – Габрово, представители на Дирекциите за социално подпомагане, служители на общински администрации и служители на районни управления на МВР. В заповедта е включен и младежки координатор.

Регионалният екип по Механизма прилага комплексен модел, който координира и решава всички проблеми, с които се сблъсква процесът по обхвата и задържането на учениците в училище, на основата на добрата междуинституционална и междуличностна комуникация в планирането и реализирането на дейности, отчитайки спецификата на проблема и гарантирайки правото на равен достъп до образование.

Усилията на регионалния екип по прилагане на Механизма, съвместно с училищните екипи, са насочени към диагностика на рискови фактори за отпадане, планиране и реализиране на мерки за предотвратяването му.

Фокусът на мерките е ориентиран към задържане на учениците в задължителна училищна възраст в училище, за които са налице много отсъствия, ниски оценки, лошо поведение, както и специфични лични, семейни или други обстоятелства.

При обхождането по адреси на необхванатите деца и ученици активно съдействие оказват и кметовете и кметските наместници в селата от област Габрово.

При необходимост представителите на МВР също участват в обхождането по адресите в четирите общини.

През 2020 година усилията, координирани със всички институции, са насочени приоритетно към ***5, 6 и 7 годишните деца***, които е трябвало през учебната година да постъпят за първи път в подготвителна група или първи клас, но не са записани. За незаписаните деца екипите за обхват да предприемат действия за обхващането им и родителите им подготвят документи за записване в детски градини.

За ученици с актуален статус в „***риск***" в Информационната система по реализация на Механизма /ученици допуснали много неизвинени отсъствия/ се работи от страна на училищните ръководства, за да се предотврати отпадането им от образователната система.

Намалява броят на генерирани писма за област Габрово чрез Информационната система по реализация на Механизма към кмета на съответната община за налагане на санкция по чл. 347 от ЗПУО за натрупани отсъствия в рамките на месец на ученици. Училищните екипи осъществяват дейности с тези ученици на ниво училище за превенция на отпадането им.

Ежемесечно при областния управител се докладва за напредъка по Механизма от РУО - Габрово, общините Габрово, Дряново, Севлиево и Трявна, Регионалната дирекция за социално подпомагане - Габрово, от Регионалната здравна инспекция – Габрово, от Регионалната дирекция на МВР – Габрово.

Провеждат се съвещания с директорите на детските градини и училищата за разписване и прилагане на конкретни мерки за работа в образователните институции. Споделят се добрите практики за предотвратяване на отпадането на учениците от училищата, както и добрите практики на взаимодействие с родителите от страна на детските градини.

След три години усилена работа от страна на всички институции към месец септември 2020 г. от 11834 подлежащи деца и ученици, необхванатите са 179 или 1,5 % /включително в чужбина/. Целта на екипите е 100 % обхващане и задържане на децата и учениците в задължителната възраст.

2.1.2. Деца и ученици със СОП

Броят на децата и учениците със СОП към месец февруари 2021 година е 330, от тях 292 се обучават детските градини и училища с ресурсно подпомагане.

Анализът на цифровите данни за изминалите три години показва повишаване на броя на деца и ученици със СОП.

Фиг. 1 Данни за броя на деца и ученици със СОП от 2019 год. до 2021 год.

Фиг. 2 Данни за разпределението на децата и учениците със СОП, които се обучават с ресурсно подпомагане и в изнесени паралелки

За 38 ученици от първи до дванадесети клас, в резултат на оценка на индивидуалните образователни потребности и реализирана процедура, е организирано обучение в изнесени паралелки в Център за специална образователна подкрепа – гр. Габрово и в социалната услуга – ЦНСТДМУППМГ, кв. Велчевци, общ. Габрово. В център за специална образователна подкрепа се предоставя педагогическа и психологическа подкрепа, корекционна и терапевтична работа. Специалните педагози реализират обучението на учениците в социалната услуга.

Таблица 3. Брой деца и ученици в изнесена група или паралелка към началото на учебната 2020-2021 г.

Институция	Бр. деца/ученици
В изнесена паралелка в социалната услуга– ЦНСТДМУППМГ - кв. Велчевци, гр. Габрово	5
В Център за специална образователна подкрепа – гр. Габрово	33

Повечето деца със специални образователни потребности в Област Габрово се отглеждат в семейна среда или близка до семейната. Тази целева група включва деца с физически, умствени, сензорни, психически и комплексни увреждания. По данни на Дирекциите "Социално подпомагане" Габрово и Севлиево, за 2019 година децата с увреждания в Област Габрово са 544 /2017г.-526/, а за 2020 г. са 549 /2018г.-563/. В сравнение с 2018 г. през 2019 г. и 2020 г. намалява броя на децата с увреждания попомагани от Дирекциите „Социално подпомагане" Габрово и Севлиево.

Основните направления, в които е необходима подкрепа са:

- **Осигуряване на достъпна архитектурна среда** - По данни към февруари 2021 година в 29 детски градини и училища съществува достъпна инфраструктура - налични са 14 асансьора/подемни платформи, 12 рампи, 11 санитарно-хигиенни помещения за инвалиди. В образователните институции се търсят източници за осигуряване на технически средства, специализирано оборудване, специализирана подкрепяща среда и разумни улеснения, включително чрез кандидатстване по проект „Подкрепа за приобщаващото образование".

- **Адаптиране на учебния материал** - Тъй като всяко дете и ученик със СОП има индивидуални специфики в развитието си, в начина на възприемане и в необходимостта от избор на подход в процеса на учене, учебното съдържане по различните учебни предмети за съответния клас/група се адаптира от ресурсния учител, съвместно с учителя по предмета, за да може да се предаде на детето/ученика на достъпно за него ниво. Мнообразието в диагнозите на децата и учениците предполагат прилагане на различни и строго индивидуални педагогически подходи и методики, които са в компетентностите на ресурсните учители и специалните педагози. Учителите по учебни предмети преминават през редица квалификационни курсове за придобиване на тези необходими компетентности. Специалистите от РЦППО непрекъснато разработват, адаптират и обогатяват библиотеката си с работни листове и материали, които предоставят на общообразователните учители. Те са подходящи и съобразени със спецификата на всяко дете или ученик и следвайки индивидуалната учебна програма, разработена от ЕПЛР, могат да се използват в учебните часове. Това води от своя страна до повишаване на мотивацията за учене при децата и учениците със СОП и подобряване на емоционално, поведенческото и когнитивно развитие.

- **Осигуряване на достатъчно ресурсни учители, психолози, логопеди и др. специалисти** – необходимо е да се работи не само с учениците, а и с техните семейства в посока интеграция на децата с увреждания сред връстниците им, психологическа и социална подкрепа за родителите на деца с увреждания.

- **Координация със социални услуги**, които децата и учениците със СОП потребяват - подобрена е координация със социални услуги, които предоставят логопедична или психологическа подкрепа на децата и учениците със СОП и се наблюдава положителна тенденция за създаване и изпълнение на общ план за подкрепа.

- Сериозно предизвикателство за работата с деца и ученици със СОП се оказват **интензивните миграционни процеси и непрекъснатата промяна на местоживеенето** на родителите и отписването и записването в едно или друго училище.

Таблица 4. Данни за деца и ученици със специални образователни потребности с допълнителна подкрапа за уч. 2019/2020 г.

	Габрово		**Дряново**	**Севлиево**	**Трявна**	**Общо за област Габрово**
	РП	**ЦСОП**				
1. Общ брой на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават с ресурсно подпомогане в детски градини по чл. 35 и в училищата по чл. 38 от ЗПУО	146		23	82	41	292
1.1. От общия брой по т. 1 – с ресурсно подпомагане от РЦППО	75		11	43	30	159
2. Общ брой на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават в ЦСОП		38				38
3. Деца и ученици със сензорни увреждания от общия брой	2		2	3	1	8
4. Деца и ученици с множество увреждания от общия брой	20	17	4	8	3	52
5. Деца и ученици интелектуални затруднения от общия брой	5	11	6	27	2	51
6. Деца и ученици с езиково-говорни нарушения от общия брой	23		2	2	8	35
7. Деца със специфични нарушения на способността за учене (обучителни затруднения, дислексия, дисграфия, дискалкулия)от общия брой	36		4	13	17	70
8. Деца и ученици с разстройства от аутистичния спектър от общия брой	12	8	0	9	5	34

9 Деца с емоционални и поведенчески разстройства	36		3	11	3	53
10. Деца и ученици с неврологични и други / епилепсия, диабет, астма и др.	12	2	2	9	1	24

Общият брой на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават с ресурсно подпомагане в детски градини по чл. 35 и в училищата по чл. 38 от ЗПУО, е 292, от тях 159 с ресурсно подпомагане от специалисти, назначени в Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и 133 с ресурсно подпомагане от специалисти, назначени в училище.

Фиг. 3 Разпределение на деца и ученици със СОП с ресурсно подпомагане по общини от 2019 год. до 2021 год.

Разпределението на деца и ученици със СОП по общини за последните три учебни години показва, че в общините Габрово, Севлиево и Трявна се увеличава броят им. Това налага необходимостта от интензивна допълнителна подкрепа за предоляване на съществуващите дефицити. Подходът, който се прилага налага обединяване усилията на екип от специални педагози, психолози, медицински специалисти, ръководени от основната цел – детето да получи най-подходяшите грижи, съобразени с неговите специфични нужди във времето.

Най-голяма е концентрацията на ученици със СОП в начален етап, следвана от броя на учениците в прогимназиален етап на обучение. Положително се отчита ролята на ранното въздействие още в предучилищна възраст.

Фиг. 4 Разпределение на деца и ученици със СОП по образователен етап, в който се намират, към 01.02.2021г.

Фиг.5 Съотношение на деца и ученици на ресурсно подпомагане и в изнесени паралелки по етапи на обучение.

Увеличен е броят на учениците, които получават ресурсно подпомагане в училище от ресурсни учители, назачени в образователната институция.

Таблица 5. Брой деца и ученици със СОП с ресурсно подпомагане през периода 2011-2021 год.

Брой деца и ученици	**2011-2012**	**2012-2013**	**2013-2014**	**2014-2015**	**2015-2016**	**2016-2017**	**2017-2018**	**февруари 2019**	**Февруари 2020**	**Февруари 2021**
от РЦППО	142	133	144	158	177	157	112	123	151	159
От училище	0	26	41	45	46	39	93	114	123	133

Фиг. 6 Съотношение на ресурсното подпомагане от РЦППО и от училище

Данните показват увеличаване на броят на децата и учениците, които се подпомагат от ресурсен учител. Увеличава се броят на специалистите в РЦППО от 10 на 12, а пряко назначените в училищата ресурсни учители са 0,5 щатна бройка.

В област Габрово няма специално училище. За децата и учениците със специални образователни потребности се изготвят планове за подкрепа според индивидуалните им специфики.

В началото на учебната 2020/2021 година Регионален център за подкрепа на приобщаващото образование Габрово се състои от 11 ресурсни учители, 1 психолог и 2 логопеди, единият от които слухово-речеви рехабилитатор. Положителен елемент при кадрите е, че освен психолога има още един ресурсен учител с магистратура „Психология”, а двама от ресурсните учители са с „Логопедия”. Това дава възможност на тези учители да използват при необходимост знанията и уменията си като логопеди и психолози. Намалял е проблема и с осигуряването на кадри, завършващи специалност „Психология“, „Логопедия“ и „Специална педагогика“ и през последната година се наблюдава значителен ръст на завършващите тези специалностти и провеждащи практиките си в РЦППО – Габрово. Проблем за областта е, че липсват достатъчно кадри логопеди, психолози, особено в Община Трявна. Като положителна промяна може да се отбележи назначаването на двама психолози в ДГ в Община Севлиево, както и назначаването на трима помощник-учители в ДГ в Габрово, които са преминали специализирано обучение в РЦППО – Габрово. Към РЦППО има двама обучени специалисти за прилагане и изготвяне на функционална оценка, които ще обучат за това всички ЕПЛР.

В ОУ „Неофит Рилски“ – Габрово, ОУ „Христо Ботев“ – Габрово, ОУ „Св.Св.Кирил и Методий“ – Габррово, СУ „Отец Паисий“ – Габрово, СУ „Райчо Каролев“ – Габрово, СУ „Максим Райкович“ – Дряново, СУ „Васил Левски“ – Севлиево, ОУ „Стефан Пешев“ – Севлиево и СУ „П.Р.Славейков“ – Трявна са назначени ресурсни учители и функционират училищни екипи, в състава на които са включени психолог и/или логопед и ежедневно подпомагат децата и учениците със специални образователни потребности от училището.

Ресурсните кабинети са оборудвани с компютърна и копирна техника, обзавеждане, учебни помагала. В почти всички детски градини и училища, в които се обучават деца и ученици със специални образователни потребности са осигурени

интернет достъп и комуникации. В ДГ „Първи юни“ – Габрово по проект BG051PO001-4.1.07 „Включващо обучение” функционира зала за личностно развитие – сензорна стая и е осигурен комуникатор. В ДГ „Дъга” е налична зала за релационна психомоторика с кът за сензорно стимулиране за подпомагане личностното развитие на децата по проект „Детският свят – отвътре навън”, финансиран от Община Габрово.

Във всяка детска градина или училище са сформирани училищни екипи от специалисти, създадена е организация родителите при необходимост да подпомагат учителите за адаптирането на ученика в образователната среда; осъществяват се диагностична, консултативна дейност и рехабилитация н акомуникативните нарушения.

По преценка на училищните екипи за учениците със СОП в училищата и в изнесените паралелки в ЦСОП се изготвят индивидуални учебни планове, чието изпълнение ежемесечно се контролира. На училищните ръководства се оказва методическо и организационно съдействие.

За учебната 2020-2021 година са разработени общо 209 индивидуални учебни планове, а индивидуалните учебни програми са за 413 ученици.

По реда на чл. 135, ал. 3 и чл. 136, ал. 2 от Наредба за приобщаващото образование на 291 деца и ученици със специални образователни потребности се предоставя допълнителна подкрепа и ресурсно подпомагане, включващо адаптиране на учебното съдържание съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците, осигуряване на помощни средства, съвместна работа с учителя в групата/класа, консултиране на учителите по отношение изграждане на подходяща среда в детската градина/училището, обучение в полезни умения и подготовка за самостоятелен живот. Според индивидуалните потребности и практическите възможности на децата и учениците се предоставя подкрепа от логопед и психолог.

През учебните 2018/2019 и 2019/2020 година освен провежданите редица консултации с родителите на включените за ресурсно подпомагане деца, са проведени и множество инициативи, свързани с децата и учениците със СОП . Освен това бяха проведени двукратни безплатни консултации /през м. юни и м.септември/ от специалистите на РЦПППО с родители на деца, които имат някакви съмнения по отношение на тяхното развитие и необходимостта от допълнителна подкрепа. На регулярните родителски срещи през учебната година са провеждани допълнителни консултации с родителите на тези деца. Поддържа се постоянна връзка между гореспоменатите родители и ресурсния учител във връзка с напредъка и бариерите пред развитието на техните деца. Провеждани са редовни консултации от страна на ресурсния учител с учителите по предмети. При част от учениците не се получава желаната подкрепа от страна на родителите, поради причини от различен характер.

В резултат на съвместни действия между РУО и РЦПППО 26 ученици, завършващи седми клас с удостоверение за завършен клас, са консултирани и насочени по реда на нормативните изисквания за продължаване на образованието в осми клас и 7 ученици, завършили десети клас, за продължат обучението си в единадесети клас.

В условията на пандемия и продължително обучение от разстояние в електронна среда дейностите, както за обучение, така и за допълнителна подкрепа са силно затруднени. Режимът на самоизолация е причина за неблагоприятни реакции у децата и учениците и изпадане в депресивно състояние, поради което психологическата подкрепа и консултирането имат важна роля в процеса на подкрепата. Учители, ресурсни учители, психолози, педагогически съветници и логопеди се стремят, до колкото е възможно и със съгласието и съдействието на родителите, да стимулират, подкрепят и въздействат върху позитивното личностно развитие на учениците.

2.1.3. Деца и ученици с хронични заболявания

През учебната 2019/2020 година детските заведения и училищата в област Габрово са посещавани от общо 12 462 деца, от които 3317 деца на възраст от 1 до 7 години и 9145 деца в училищна възраст.

С профилактични прегледи са обхванати общо 11 391 деца, от които 2911 деца на възраст от 1 до 7 г. в. (95,94% от подлежащите) и 8450 ученици (91,62%).

С новооткрити заболявания са 2436 деца (21,38%) от обхванатите с профилактични прегледи общо 11391 деца, от които 656 деца (22,53%) посещаващи детски заведения и 1780 ученици (20,99%).

Най-разпространените новооткрити хронични заболявания сред децата до 7 г.в. са:

1. Хронични заболявания на тонзилите и аденоидните вегетации - 78 деца (11,90%).
2. Пневмония - 60 деца (9,15%).
3. Алергичен ринит - 56 деца (8,54 %).
4. Хроничен бронхит - 44 деца (6,70 %).
5. Смущения в зрението - 34 деца (5,19 %).
6. Астма - 27 деца (4,12 %).
7. Затлъстяване - 23 деца (3,51 %).
8. Специални симптоми и синдроми (заекване, тикове, анорексия, енузерис и стереотипии) – 19 деца (2,90%).

Най-разпространените новооткрити заболявания сред учениците са:

1. Смущение в зрението - 447 (25,11%).
2. Затлъстяване - 427 ученика (23,99%).
3. Астма - 93 ученика (5,22%).
4. Хронични заболявания на тонзилите и аденоидните вегетации - 83 ученика (4,66%).
5. Алергичен ринит - 59 ученика (3,31%).
6. Епилепсия - 56 ученика (3,15%).
7. Гръбначни изкривявания - 52 ученика (2,92%).
8. Пневмония - 55 ученика (3,09%).

През периода м.март – м.декември 2020г. в Област Габрово са регистрирани 89 деца на възраст от 1 до 18 години с COVID 19 инфекция, от които 13 на възраст до 7 години и 76 ученици. Само при 2 деца са регистрирани тежки усложнения.

Диспансерно наблюдение на децата в област Габрово през учебната 2019/2020 година

В областта през отчетния период, на диспансерно наблюдение са подлежали 586 деца, от които 101 (3,04 % от децата в детските заведения) и 485 ученици (3,09%от всички ученици).

Структурата на заболяванията сред децата до 7 г.в., подлежащи на диспансерно наблюдение е следната:

1. Болестите на дихателната система заемат първо място сред заболяванията при децата – 27 деца (26.73% от диспансеризираните). Най-много са децата, боледуващи от астма (24 деца - 23,76%). С алергични ринити са 2 деца – 1,98%, ОРИДДП -1 дете

2. Психичните разтройства са на второ място сред заболяванията при децата - 26 деца (25,74% от всички диспансеризирани), от които 6 деца (5,94%) са с генерализирано разстройство в развитието (в т. ч. детски аутизъм). 20 деца(19.80% - с други поведенчески и емоционални разстройства).

3. Болестите на сетивните органи се нареждат на трето място сред заболяванията – 14 деца (13,86%).

Децата с намаление на зрението на двете очи са 12 (11,88%) и 2 деца (1,98%) са с глухота.

4. На четвърто място са болестите на нервната система – 17 деца (16,83% от диспансеризираните), от които 10 деца с ДЦП (9,90%) и 7 деца с епилепсия (6,93%).

5.Следват вродените аномалии – 9 деца (8.91% от диспансеризираните), от които 4 деца (3.96 %) са със сърдечни аномалии.

6. На шесто място са болестите на отделителната система – 3 деца с нефротичен синдром (2.97%).

7. Следват болестите на ендокринната система – 3 деца (2,97%).

8. Болести на храносмилателната система – 1 дете с цьолиакия.

9. Болести на кръвоносната система – 1 дете с конституционална апластична анемия.

Структурата на заболяванията сред учениците, подлежащи на диспансерно наблюдение е следната:

1. Болестите на дихателната система са най-разпространените заболявания сред учениците на диспансерно наблюдение - 175 ученика (36,08%). Най-разпространеното заболяване в групата е бронхиалната астма с преобладаващ алергичен компонент - 93 диспансеризирани (19,18%), следвана от алергичните ринити - 46 ученика (9,48%), и обикновен хроничен бронхит - 29 ученика (5,98%).

2. Болестите на сетивните органи се нареждат на второ място сред заболяванията при диспансеризираните ученици - 132 ученика (27,22%), като водещи в групата са: намаление на зрението на двете очи - 89 случая (18,35%), неврит на зрителния нерв – 37 ученика (7,63%).

3. Заболяванията на нервната система заемат трето място – 75 диспансеризирани - 15,46%). Най-много в тази група са учениците с епилепсия – 56 диспансиризирани / 11,55%/, следвани от ДЦП -16 ученика – 3,30%.

4. Психичните разстройства и болестите на ендокринните жлези и обмяната си разделят четвъртото място сред заболяванията:

- 23 диспансеризирани (4,74%) с психични разстройства, като с най-голям дял са учениците с генерализирано разстройство в развитието (в т. ч. детски аутизъм) - 8 случая (1,65%), следвани от други невротични разстройства - 6 диспансеризирани ученика (1,24%);

- 18 ученика (3,71% от диспансеризираните) с болести на ендокринните жлези и обмяната, като водещо заболяване в групата е инсулинозависимият диабет, без усложнения - 17 случая (3,51%).

5. Болестите на сърдечно-съдовата система са на пета позиция - 19 ученика (3,92%), от които 14 са с хипертонична болест на сърцето (2,89%) и 2 (0,41%) - с митрален пролапс.

Обхватът с профилактични прегледи на децата до 18 г.в. в област Габрово през 2019/2020 година е значителен - 93,95 %. Почти всички деца в областта имат нормални антропометрични показатели (вкл. и разширена норма): за ръст - 98,55 % и за телесна маса – 95,98 %. Относителният дял на диспансеризираните деца е нисък - 4,04 %, като не се отбелязва ръст през последните години. Структурата на заболяванията също се запазва. В сравнение с предходната учебна година относителният дял на децата до 18 г. в. с новооткрити заболявания е леко завишен - от 14,03% на 22,53%, като най-чуствително е завишението при заболяванията на горните дихателни пътища – 20% повече за 2019/2020 г.

Оценката на здравословното състояние на децата до 18 г.в. в област Габрово като цяло е положителна, въпреки че се наблюдават и някои неблагоприятни резултати по отношение на антропометричните показатели за телесна маса, особено при учениците, обхвата с профилактични прегледи в някои общини, включването на ученици в групи по лечебна физкултура в училищата.

Препоръки за подобряване на здравословното състояние на децата

Към ръководствата на общините:

1. Осигуряване и поддържане на материално-техническата база на детските заведения и училищата в съответствие с нормативните документи и съобразена с възрастта и ръстта на децата.
2. Контрол върху вида, обхвата и ефективността на извънкласните форми за работа с децата и учениците.
3. Осигуряване на здравословно хранене на децата, отговарящо на физиологичните норми, в съответствие с Наредба № 1 от 22 януари 2018 г. за физиологични норми за хранене на населението, Наредба № 6 от 10 август 2011 г., посл.изм.и доп. бр.87 от 2019 г. за здравословно хранене на децата на възраст от 3 до 7 години в детски заведения и Наредба № З7 от 21 юли 2009 г. за здравословното хранене на учениците (Обн. ДВ. бр.63 от 7 август 2009 г.)
4. Осигуряване на медицинско обслужване на децата в детските заведения и училищата, съгласно Наредба № 3 на МЗ за здравните кабинети в детските и учебни заведения.

Към ръководствата на детските заведения и училищата:

1. Поддържане на материално-техническата база, в съответствие със санитарно-хигиенните изисквания.
2. Разнообразяване и контрол върху вида, обхвата и ефективността на извънкласните форми за работа с децата и учениците.
3. Осигуряване на здравословно хранене на децата, отговарящо на физиологичните норми, в съответствие с Наредба № 1 от 22 януари 2018 г. за физиологични норми за хранене на населението и Наредба № З7 от 21 юли 2009 г. за здравословното хранене на учениците (Обн. ДВ. бр.63 от 7 август 2009 г.).
4. Организиране и провеждане на разнообразни форми на спорт и туризъм с децата.
5. Запознаване на родителите с резултатите за здравословното състояние на децата, с цел предприемане на мерки от тяхна страна за здравословно хранене и повишаване на двигателната активност на децата.

Към медицинските специалисти от здравните кабинети в детските заведения и училищата:

1.Спазване на противоепидемичните мерки за превенция на заразата от COVID 19 на територията на детските заведения и училищата в област Габрово, с цел опазване здравето и живота на децата, в условията на извънредна епидемична обстановка.

2. Организиране и провеждане на здравно-образователни дейности с децата и родителите относно стриктно спазване на хигиенен режим в детските заведения, училищата и в домашна среда. Предоставяне на здравно-образователни материали за превенция на COVID 19.

3. Участие в изработването на дневния режим на сън, хранене и занимания на децата, съобразно възрастта им.

4. Участие и контрол по спазване на изискванията за здравословно хранене на децата на възраст от 0 до 7 години, съгласно: Наредба № 2 на МЗ за здравословно хранене на децата на възраст от 0 до 3 години в детските заведения и кухни (обн. ДВ, бр. 28/2013 г., Наредба № 6 от 10 август 2011 г., посл.изм.и доп. бр.87 от 2019 г. за здравословно хранене на децата на възраст от 3 до 7 години в детски заведения и Наредба № З7 от 21 юли 2009 г. за здравословното хранене на учениците (Обн. ДВ. бр.63 от 7 август 2009 г.)

5. Организиране и провеждане на здравно-образователни дейности с децата и родителите относно рисковите фактори за хроничните незаразни болести - нездравословно хранене, ниска двигателна активност, тютюнопушене, както и за профилактиката на заразните и паразитни заболявания.

6. Включване на децата със затлъстяване в групи по лечебна физкултура.

7. Участие в организиране и прилагане в детските заведения и училищата на действащи програми (регионални, национални и международни) за профилактика и промоция на здравето на децата.

8. Участие в провеждането на профилактични и противоепидемични дейности за предотвратяване възникването и ограничаване на разпространението на заразни и паразитни заболявания.

9. Осъществяване на контрол върху текущото хигиенно състояние.

10. Информиране на родителите за необходимостта от предоставяне на данни за проведените профилактични прегледи на децата им.

2.1.4. Деца и ученици с изявени дарби

За израстването на децата и учениците като пълноценни граждани на съвременното общество е важно както получаване на знания и умения в съответствие с образователните стандарти, така и грижата за цялостното им личностно развитие, съобразно индивидуалните им интереси, таланти и възможности. Несъмнено ангажирането на въображението, способностите и интересите при изпълняването на различни занимания извън учебните часове, създава предпоставка за интелектуално, физическо и личностно развитие на децата и учениците. Съгласно Закона за закрила на детето дете с „изявени дарби" е дете, което е показало трайни способности и постижения в областта на науката, изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на неговите връстници. В таблица 7 са представени данните за деца и ученици с изявени дарби и умения в областта на науката, спорта и изкуството.

Таблица 6. Данни за деца и ученици с изявени дарби – данни за уч. 2019 / 2020 г.

	Габрово	**Дряново**	**Севлиево**	**Трявна**	**Общо за област Габрово**
Деца с постижения в областта на науката	229	54	28	2	313
Деца с постижения в областта на спорта	101	7	56	4	168
Деца с постижения в областта на изкуството	167	12	135	1	315

Общият брой на децата и учениците с изявени дарби за последната учебна година е 796, като се отчита общо нарастване на броя даровити деца с 43. Най-голямо е увеличението в групата на деца с постижения в областта на науката – с близо 100 деца. За сметка на това увеличение обаче, плавно намалява броят на децата с постижения в областта на спорта и изкуствата. Училищата в областта имат основния ангажимент за откриване, подкрепа за развитието и реализиране дарованията на всяко дете. Те осигуряват желани извънкласни извънучилищни дейности в сферата на науката, изкуствата и спорта за пълноценно ангажиране свободното време на учениците. Детските градини предлагат допълнителни педагогически услуги, съобразно заявеното желание.

Учениците активно участват в олимпиади по различни предмети, фестивали и конкурси в областта на музиката и изобразителното изкуство и състезания по различни

спортни дисциплини, за което получават признание на местно, областно, национално и международно равнище.

На учениците, класирали се на призови места на конкурси и състезания, включени в Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби от държавни и общински училища за съответната година, отговарящи на изискванията, посочени в Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби, се предоставя финансово подпомагане под формата на едногодишна стипендия.

Насърчаването на творческите заложби и потребности на деца с изявени дарби е на основание Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби, като закрилата включва:

• стимулиране на деца до 18-годишна възраст чрез предоставяне на 12-месечна стипендия в размер 135 лв. месечно;

• еднократно финансово подпомагане в размер до 195 лв.

Право на стипендия има ученик от общинско или държавно училище, който е класиран индивидуално през настоящата година на първо, второ или трето място на конкурс, олимпиада или състезание в областта на изкуствата и науката на национално и международно равнище, включени в ПРОГРАМА НА МЕРКИТЕ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕЦА С ИЗЯВЕНИ ДАРБИ, която се разработва и приема с ПМС в началото на всяка година. В програмата, разработена от министерство на образованието и науката, министерство на младежта и спорта и министертсво на културата, са включени авторитетни национални и международни конкурси. Освен за стипендии учениците могат да кандидатстват и за еднократно финансово подпомагане за участие в пленери, майсторски класове и лагери. В община Габрово през 2019/2020 година 7 ученици от VIII – XII клас са стимулирани чрез предоставяне на 12-месечна стипендия в размер 135 лв. месечно. Изявите им са в областта на информатика, математика, физика и спорт.

По традиция в навечерието на Деня на българската просвета и култура – 24 май се провежда церемония за награждаване на изявите на деца и ученици за постигнати успехи в областта на изкуствата, природни и хуманитарни науки и спорта, както и на техните учители, ръководители и треньори, допринесли за постижения им. За учебната 2019/2020 година, поради възникналите обстоятелства с COVID-19 през месец май бяха номинирани и наградени само завършващите 12 клас – 29 ученици, тъй като те напускат училище. Голяма част от състезанията и олимпиадите бяха отложени към края на учебната година и през летните месеци. Това наложи номинирането на учениците от първи до единадесети клас да се проведе през месец октомври – в навечерието на празника на Народните будители – 1 ноември. Наградени бяха 212 ученици. Имената на всички ученици, техните постижения, имената на техните учители, ръководители и треньори, допринесли за постигнатите успехи в областта на изкуствата, природни и хуманитарни науки и спорта, бяха вписани в Почетната книга на Габрово „Дарования и постижения“. На проведените церемонии учениците бяха наградени от кмета на община Габрово и получиха грамота.

Община Габрово, организира „Летни занимания“ за учениците от първи до четвърти клас от общинските учебни заведения. Поради възникналите обстоятелства с COVID – 19 значително по-малък беше броят на участниците. Разработен е график за организацията и провеждането на летните занимания, включващи разходки, посещения на музеи, галерии и др., както и осигурен транспорт. При посещенията на стадион „Христо Ботев“, с децата се занимаваха представители на спортните клубове в града.

В Програма за закрила на детето в община Севлиево ежегодно се предвиждат мерки за закрила на децата с изявени дарби. Подкрепят се изявите на даровитите деца с еднократно финансово подпомагане, като средствата са осигурени от общинския бюджет. Ежегодно ученици от общината се класират за получаване на едногодишни стипендии за заети призови места на национални състезания, финансирани по Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби на МС.

В Община Дряново не функционират Центрове за подкрепа за личностно развитие или специализирани обслужващи звена по ЗПУО и до този момент работата с талантливите и даровити деца в свободното им време в областта на науката, изкуството и спорта се осъществява в клубовете, кръжоците и школите в училищата, спортните клубове, читалищата. В Общинската програма за закрила на детето ежегодно се заделят средства от общинския бюджет за подпомагане изявите на даровитите деца. За 2020 г. е осигурено еднократно финансово поощрение на 22 ученици с изявени дарби, в размер на 1880 лв., съгласно Правилника за стимулиране на деца с изявени дарби в Община Дряново.

По случай Празника на града в Почетната книга "Дарования и постижения" се вписват имената на учениците, отличени в Национални и Международни форуми за изминалата учебната година и допринесли с достиженията си за издигане авторитета на Община Дряново.

За учебната 2019/2020 г. в Почетната книга „Дарования и постижения" са вписани над 70 изявени ученици в областта на изкуствата, природните и хуманитарни науки и спорта, както и на техните учители, ръководители и треньори, допринесли за постижения им.

В изпълнение на чл. 21 от Наредбата за приобщаващото образование във всички училища на територията на област Габрово са сформирани групи за занимания по интереси: математика, гражданско образование, народни танци, спортни танци, изобразително изкуство, по различни видове спорт - футбол, баскетбол, хандбал,тенис, шах, ориентиране, плуване, йога, карате, таекуон-до. В училищата в Габрово в зависимост изявените желания за занимания по интереси учениците участват различни клубове, а именно: Клуб "Сръчни ръчички", Фолклорен клуб „Веселячета", Театрално студио „Патиланци", Клуб „Български фолклор и традиции",Вокална група „Щурче", Арт-група "Палитра", Клуб „ДАР – детска арт работилница", Клуб „Традиции и ценности", клуб „дебати", клуб "в света на киното", клуб „фотография", Студио "Театрален свят", Клуб "Изкуството е в нас" и други. За осмисляне на свободното време на своите възпитаници и развитие на индивидуалните способности и дарования повечето училища организират занимания по интереси и през лятната ваканция.

ИЗВОДИ ОТ ИДЕНТИФИЦИРАНЕТО НА ПОТРЕБНОСТ ОТ ПОДКРЕПА ПРИ РАЗЛИЧНИТЕ ЦЕЛЕВИ ГРУПИ ДЕЦА И УЧЕНИЦИ:

- ✓ 93,95% от децата и учениците в област Габрово са преминали профилактични прегледи, които показват нормални антропометрични показатели при над 96% от прегледаните. Не се отбелязва ръст на диспансеризираните деца през последните години. В сравнение с предходната учебна година относителният дял на децата до 18 г. в. с новооткрити заболявания е леко завишен - от 14,03% на 22,53%, като най-чувствително е завишението при заболяванията на горните дихателни пътища – 20% повече за 2019/2020 г. С оглед ограничаване увеличението на заболеваемостта сред децата и учениците, следва да се спазват препоръките на РЗИ – Габрово.
- ✓ Увеличен е броят на инициативите в сферата на здравното образование и здравословния начин на живот с оглед пандемията от COVID-19.
- ✓ След прилагането на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст за област Габрово данните сочат категорично подобряване обхвата на децата и учениците в образователната система. От необхванати 17% /включително в чужбина/ към месец юли 2017 г. към месец септември 2020 г. необхванатите са 1,5% .

- ✓ Създадени са условия за развитието на деца с таланти в областта на науката, изкуствата и спорта чрез учредяване на награди и отпускане на стипендии.
- ✓ Нараства броят на децата с изявени дарби в областта на науката за сметка на броя деца с изявени дарби в сферата на изкуствата и спорта.
- ✓ В съответствие със зададените целеви стойности на МОН за приема на ученици в STEM паралелки, в област Габрово е нарастнал делът на STEM профили и специалности. Паралелно с това се изгражда и подходяща образователна STEM среда с цел модернизиране на образователните институции за по-привлекателна и качествена среда за учене и иновации. Тази тенденция е в унисон с развитието на Габрово като индустриален и иновативен център, както и обвързаността с възможностите за продължаване на образованието в Технически университет - Габрово
- ✓ Децата и учениците със СОП продължават да бъдат не малка част от целевата група, която се нуждае от допълнителна ресурсна подкрепа. Статистиката потвърждава нарастване броят на тази група. Напредъкът при работата с децата/учениците със СОП по индивидуални учебни планове и индивудуални учебни програми е в различна степен според потребностите и възможностите им и е затруднен от продължителното обучение от разстояние в електронна среда.
- ✓ Нараства броят на желаещите и преминали обучения за работа с деца и ученици със СОП в област Габрово. Оказана е методическа подкрепа на 11 ЕПЛР, в които не участват специалисти от РЦППО – Габрово.
- ✓ Наблюдава се нарастване на броя на ресурсните учители в РЦППО – Габрово за сметка на тези, назначени в училищата.
- ✓ Двойно повече са извършените тестове за ранно детско оценяване в сравнение с периода на действие на предходната Стратегия. Извършено е ранно оценяване на децата в детските градини във всички общини с изключение на Дряново. Забелязва се нарастване на броя на децата в първа група на ДГ, при които е констатирана необходимост от допълнителна подкрепа.Това от своя страна допринася за по-бързото компенсиране на дефицитарните области.
- ✓ Ограничителните мерки в условия на COVID-19 възпрепятстваха провеждане на занимания по интереси, участия в публични събития, както и обучителни, творчески, възпитателни, спортни и туристически дейности през ваканциите.
- ✓ Предвид, че обучението от разстояние в електронна среда (ОРЕС) и дългия домашен престой предизвиква в някои ученици повишени нива на тревожност и, че психологическата подкрепа и консултирането имат важна роля в процеса на подкрепа, през 2020 година са реализирани индивидуални терапевтични дейности за подкрепа на личностното развитие от специалисти – психолози, логопеди, ресурсни учители.
- ✓ ОРЕС при децата и учениците със СОП в много случаи е неприложимо и неподходящо поради специфичното им здравословно състояние, което РЦППО успя да компенсира с провеждането на индивидуални терапевтични сесии.
- ✓ увеличава се броят специалисти от областта преминали различни квалификационни обучения и семинарни форми по теми, свързани с работата и обучението на децата и учениците със СОП.
- ✓ Общият брой на децата в риск и децата с увреждания в област Габрово е сравнително постоянно число. Той е относително нисък спрямо общия за страната.

III. СЪСТОЯНИЕ НА ОБЛАСТНАТА МРЕЖА ОТ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИНСТИТУЦИИ. ОБЩ БРОЙ ДЕЦА И УЧЕНИЦИ ЗА УЧЕБНАТА 2019/20 Г. КАРИЕРНО ОРИЕНТИРАНЕ.

1. **Образователни институции в Област Габрово и разпределение на децата и учениците в тях.**

През учебната 2020/2021 година в област Габрово функционират следните следните образователни институции:

- Детски градини – 19 броя;
- Училища – 30 броя: едно начално училище, петнадесет основни училища, пет средни училища, две профилирани гимназии, шест професионални гимназии, Национална гимназия по приложни изкуства „Тревненска школа“;
- Центрове за подкрепа за личностно развитие – 4 броя / ЦПЛР Астрономическа обсерватория - гр. Габрово, ЦПЛР - ДК „Й.Йовков“ – гр. Севлиево, ЦПЛР – Кариерно ориентиране и Център за специална образователно подкрепа/.
- Център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – 1 брой.

В резултат на настъпилите демографски промени се извърши оптимизация на училищната мрежа - закрито е едно основно училище в с. Ряховци, община Севлиево.

Във всички общини на област Габрово се наблюдава намаляване броят на децата и учениците. Разпределението им по общини е, както следва:

Таблица 7. Разпределение на децата и учениците по общини

	Детски градини	Училища	Общо
Габрово	1431	5272	6703
Севлиево	952	2984	3936
Трявна	214	686	900
Дряново	174	528	702
Общо	**2771**	**9470**	**12241**

В следващите години ще се наложи промяна в училищната мрежа, с цел постигане на по-добра пълняемост на паралелките в училищата, тъй като броят на децата в област Габрово продължава да намалява.

Разпределението на учениците в различните учебни заведения и на децата в детските градини е видно в таблица 8.

Таблица 8. Данни за мрежата от училища и детски градини към 02.2021г.

№	Име на училището /ДГ	Местоположение	Вид	Брой деца /ученици
	Училища			
1.	НУ "Васил Левски"	гр. Габрово	начално	154
2.	ОУ "Ран Босилек"	гр. Габрово	основно	503
3.	ОУ "Неофит Рилски"	гр. Габрово	основно	490
4.	ОУ "Христо Ботев"	гр. Габрово	основно	243
5.	ОУ "Иван Вазов"	гр. Габрово	основно	117
6.	ОУ "Св. Св. Кирил и Методий“	гр. Габрово	основно	614
7.	СУ "Райчо Каролев"	гр. Габрово	средно	542
8.	СУ "Отец Паисий"	гр. Габрово	средно	438
9.	ПМГ "Акад. Иван Гюзелев"	гр. Габрово	профилирана гимназия	610
10.	Национална Априловска гимназия	гр. Габрово	профилирана гимназия	646
11.	ПТГ "Д-р Никола Василиади"	гр. Габрово	професионална гимназия	524
12.	ПГТ "Пенчо Семов"	гр. Габрово	професионална гимназия	391
13.	СУ „М. Райкович“	гр. Дряново	средно	442
14.	ПГИ "Рачо Стоянов"	гр. Дряново	профилирана гимназия	86

15.	СУ „Васил Левски”	гр. Севлиево	средно училище	1 045
16.	ОУ „Христо Ботев”	гр. Севлиево	основно училище	159
17.	ОУ „Стефан Пешев”	гр. Севлиево	основно училище	605
18.	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	Севлиево, с. Градница	основно училище	73
19.	ОУ „Свети солунски братя”	Севлиево, с. Крамолин	основно училище	34
20.	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	Севлиево,с.П.Славейков	основно училище	56
21.	ОУ „Васил Левски”	Севлиево, с. Шумата	основно училище	117
22.	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	Севлиево, с. Душево	основно училище	116
23.	ОУ „Христо Ботев”	Севлиево, с.Добромирка	основно училище	42
24.	ПГ „Марин Попов”	гр. Севлиево	професионална гимназия	133
25.	ПГМЕТ „Ген. Иван Бъчваров”	гр. Севлиево	професионална гимназия	402
26.	ПГТМ - Градница	Севлиево, с. Градница	професионална гимназия	202
27.	НГПИ „Тревненска школа“	гр. Трявна	национално училище	129
28.	ОУ „Васил Левски“	Трявна, гр. Плачковци	основно училище	61
29.	СУ „Петко Р. Славейков“	гр. Трявна	средно, неспециализирано	424
30.	ОУ „Проф. П. Н. Райков	гр. Трявна	основно училище	72
Общо за област Габрово:				**9 470**
	Детски градини			
1	ДГ "Дъга"	гр. Габрово	детска градина	129
2	ДГ "Първи юни"	гр. Габрово	детска градина	71
3	ДГ "Ран Босилек"	гр. Габрово	детска градина	104
4	ДГ "Мечо Пух"	гр. Габрово	детска градина	152
5	ДГ "Мики Маус"	гр. Габрово	детска градина	153
6	ДГ "Младост"	гр. Габрово	детска градина	124
7	ДГ "Перуника"	гр. Габрово	детска градина	176
8	ДГ "Радост"	гр. Габрово	детска градина	195

9	ДГ "Слънце"	гр. Габрово	детска градина	170
10	ДГ "Явор"	гр. Габрово	детска градина	157
11	ДГ "Детелина"	гр. Дряново	детска градина	174
12	ДГ „Слънце”	гр. Севлиево	детска градина	207
13	ДГ „Пролет”	гр. Севлиево	детска градина	198
14	ДГ „Щастливо детство”	гр. Севлиево	детска градина	132
15	ДГ „Радост”	гр. Севлиево	детска градина	179
16	ДГ „Мечо Пух”	Севлиево, с.П.Славейков	детска градина	236
17	ДГ „Калина“	гр. Трявна	целодневна с яслени групи	81
18	ДГ „Светлина	гр. Трявна	целодневна	109
19	ДГ „Осми март“	Трявна, гр. Плачковци	целодневна	24
Общо за област Габрово:				**2 771**

В центровете за подкрепа за личностно развитие - ЦПЛР - Астрономическа обсерватория и планетариум - АОП, ЦПЛР – Кариерно ориентиране – Габрово и ЦПЛР „Детски комплекс „Й.Йовков“ – Севлиево се преодоставят дейности от обща подкрепа за личностно развитие на ученици от I до XII клас.

В област Габрово има 2 средищни детски градини и 5 средищни училища, които осигуряват обучение, транспорт и хранене на ученици от населени места, в които няма образователна институция, както следва:

✓ **детски градини:**

1. ДГ „Детелина” – град Дряново, община Дряново;
2. ДГ „Мечо Пух” – село Петко Славейков, община Севлиево с бази с изнесено обучение, части от ДГ „Мечо Пух”, село Петко Славейков, община Севлиево, както следва:

2.1. База с изнесено обучение село Батошево, община Севлиево;

2.2. База с изнесено обучение село Градница, община Севлиево.

✓ **училища:**

1. ОУ „Христо Ботев” – град Габрово, община Габрово;
2. ОУ „Отец Паисий” – град Габрово, община Габрово;
3. СУ „Райчо Каролев” – град Габрово, община Габрово;
4. СУ „Максим Райкович” – град Дряново, община Дряново;
5. ОУ „Св. св. Кирил и Методий” – село Градница, община Севлиево

За 2020 година в област Габрово има 1 защитена детска градина с 4 бази и 3 училища, както следва:

✓ **детски градини:**

ДГ „Мечо Пух” – село Петко Славейков, община Севлиево с четири бази с изнесено обучение, части от ДГ „Мечо Пух”, село Петко Славейков, община Севлиево както следва:

1. База с изнесено обучение село Батошево, община Севлиево;
2. База с изнесено обучение село Градница, община Севлиево;
3. База с изнесено обучение село Добромирка, община Севлиево;

4. База с изнесено обучение село Крамолин, община Севлиево.

✓ **училища:**

1. ОУ „Христо Ботев” – село Добромирка, община Севлиево;
2. ОУ „Свети Солунски братя” – село Крамолин, община Севлиево;
3. ОУ „Васил Левски” – село Шумата, община Севлиево.

През учебната 2020-2021 година седем училища са със статут на иновативно училище, като броят им от предходната стратегия е нарастнал с 3. Разпределението им по общини е както следва:

- В община Габрово четири училища са иновативни – Начално училище „Васил Левски“, Основно училище „Христо Ботев“, Природоматематическа гимназия „Акад. Иван Гюзелев“ и Средно училище „Райчо Каролев. Чрез участие по националните програми на Министерството на образованието и науката през учебната 2019/2020 г. в училищата са създадени атрактивно обзаведени помещения за дейности по интереси, специализирано оборудване на учебни кабинети и лаборатории за лабораторна и експериментална работа по природни науки, в съответствие с развиващите се съвременни нови технологии, стимулиращи личностното развитие на учениците.
- В Община Севлиево функционират две иновативни училища – СУ „Васил Левски“ и ПГМЕТ „Ген. Иван Бъчваров“.
- В Община Трявна продължава да функционира като иновативна и през учебната 2020-2021г. НГПИ "Тревненска школа".

В училищните проекти са заложени следните елементи на иновативния процес:

- иновативни елементи по отношение на организацията и/или съдържанието на обучението;
- организиране по нов/усъвършенстван начин управлението, обучението и образователната среда;
- използване на нови методи на преподаване;
- разработване по нов начин на учебно съдържание, учебни планове и учебни програми.
- участие в педагогически форуми, свързани с обмен на опита от въведените иновации с други училища по НП „Иновации в действие на МОН.

Реализираните дейности се отразяват положително на образователната среда, на ключовите компетентности на учениците, на квалификацията на учителите, на взаимоотношенията им с външни партньори, както и с родителите. Те въздействат за личностното развитие на учениците.

От учебната 2018-2019 г. в ДГ ”Ран Босилек” – Габрово като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие се постави началото на вдъхновяване на децата да се развиват в сферата на технологиите от ранна детска възраст с прилагането на проект: “STEM ОБУЧЕНИЕ С ПРОГРАМИРУЕМИ РОБОТИ“ в подготвителните групи 5 и 6 годишни.

От учебната 2019-2020г. като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие се постави началото с въвеждане на **метода Монтесори** в първа група. Монтесори педагогиката е една от най-старите педагогики в света. Тя е доказала своята ефикасност вече над 110 години. Използвайки трудовете на много учени преди нея, Мария Монтесори разработва набор от материали, с които децата разучават не само математика, реч, природни науки. Но, основавайки се на различните сензитивни фази от детското развитие, те учат, преди всичко, със сетивата си от много ранна възраст.

От учебната 2020 / 2021 година акцент във възпитателно-образователната дейност се постави върху хуманистичното образование в предучилищните групи, като част от

гражданското образование. Главната цел: да се подпомогне личностното и социално развитие на децата в условията на сътрудничество и взаимодействие между всички образователни общности в детската градина на основата на зачитане на правата на децата.

2. Кариерно ориентиране

За периода на предходната стратегия (2019-2020 г.) са проведени редица инициативи и дейности за кариерно ориентиране и консултиране, насочени към различни възрастови групи ученици, като стремежът е те да стават все повече. В дейностите по кариерно ориентиране се включват различни институции, неправителствени организации, фирми, администрация и др. Все повече възрастни, ангажирани с отглеждане, възпитание и обучение на децата, осъзнават нуждата от кариерно ориентиране на техните възпитаници.

Кариерното ориентиране на учениците е приоритет на Министерство на образованието и науката. Институцията, която прилага на практика Програмата за кариерно ориентиране на МОН на ниво училище е ЦПЛР „Кариерно ориентиране-Габрово“. Той е приемник на Център за кариерно ориентиране – Габрово, създаден през м. октомври 2012 г. и е натрупал осем години опит в работа с учениците. Центърът е част от системата на предучилищното и училищно образование и по смисъла на чл.180 от за Закона за предучилищното и училищно образование е за кариерно ориентиране в училищното образование и включва взаимнодопълващи се дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия, и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда. Целева група на Центъра са учениците от всички образователни степени от училищата на област Габрово, техните родители/ настойници. Центърът осигурява и методическа подкрепа на педагогическите екипи за осъществяване на дейностите по кариерно ориентиране в училище.

През 2018 г. в Приложение №5 към Наредба 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование, което определя рамковите изисквания при организиране на часа на класа са добавени по една тема за IV, VII и X клас. За съжаление това е крайно недостатъчно и далеч по-малко от предвидените в „Програма за кариерно ориентиране на ниво училище“ 4 задължителни и 4 препоръчителни теми за работа във всеки клас. Все повече класни ръководители желаят да включат учениците си в дейности по кариерно ориентиране, извън предвидените по задължителния план.

В рамките на Националната образователна кампания „Моето първо работно място” в област Габрово ежегодно се провеждат обучения на завършващите 12-ти клас ученици в часа на класа в рамките на 10 учебни часа по 9 теми, свързани с постъпването им на работа, с работното време, почивките и отпуските, с прекратяване на трудовите договори, здравословните и безопасни условия на труд и т.н. Обученията се провеждат от предварително обучени по темите класни ръководители и от преподаватели от КНСБ. Включени са обучители от екипа на Регионалния съвет на КНСБ и председатели на синдикални организации на КНСБ, които представят професията, която упражняват в предприятието или учреждението. Националната образователна кампания за ученици „Моето първо работно място” се реализира от 2012 г. от Конфедерация на независимите синдикати в България и Синдиката на българските учители в партньорство с Министерство на образованието и науката. Целта на кампанията е да се улесни прехода от училище към пазара на труда на зрелостниците и да се подпомогне кариерното им развитие, като се информират за правата и задълженията им на работното място.

Във всички общини на Област Габрово се провеждат индивидуални или групови консултации за кариерно ориентиране с желаещите ученици като общият брой обхванати ученици се запазва висок. В периода на епидемичната обстановка броят на консултациите намаля, предвид изискването за ограничаване на преките контакти на учениците с външни лица. В последствие консултациите започнаха да се правят в електронна среда. Приоритетно се работи с учениците в 6-7 и 11-12 клас, тъй като на тях им предстои преход в по-горна образователна степен или излизане на пазара на труда. Педагогическите съветници и училищни психолози също провеждат консултации за подобряване на мотивацията за учене, която е стъпка към придобиване на образование и професия.

В две училищата в гр. Габрово се провежда „Приемен ден в училище“ - в определен ден от седмицата в училището присъства кариерен консултант от ЦПЛР„Кариерно ориентиране - Габрово“, който е на разположение на учениците и родителите за консултации. През новия период на стратегията, екипът на ЦПЛР планира да провежда инициативата в онлайн среда.

Извън дейностите, провеждани от ЦПЛР, в повечето училища се провеждат допълнителни дейности, имащи пряка връзка с професионалното ориентиране на учениците. Съвместно с различни институции като Полиция, Пожарна, болници, администрации, библиотеки, музеи и др., основните училища организират в часовете на класа посещения на различни специалисти, които да представят своите професии. Професионалните гимназии традиционно участват в състезания по професиите и организират посещения на по-малките ученици и производствени практики на по-големите във фирмите партьори на училището. Клубовете по интереси също способстват професионалното изграждане на учениците. Участието в тях допринася за придобиване на умения за комуникация, работа в екип, увереност и информираност по темите, свързани с кариерата, осъзнаване ролята и значението на училището и ученето през целия живот за бъдещето на младите хора. Във всички училища, които имат ученици в 12 клас, се организират срещи и с представители на различни висши учебни заведения, представляващи интерес за абитуриентите.

Клубовете „Кариера“ в ПТГ „Д-р Никола Василиади“ и ПМГ „Акад. Иван Гюзелев“ продължават да се използват като пространство за провеждане на дейности по кариерно ориентиране и други дейности за подкрепа на личностното развитие. В тях се провеждат обучения, интерактивни упражнения, дискусии по тематични филми, тренинги, информационни срещи и др. Темите са различни и обхващат области от себепознание, познание за пазара на труда, създаване и развитие на умения за планиране и управление на кариерата, вземане на решение, целеполагане и т.н. Провеждат се и срещи с работодатели и посещения на работни места /фирми в областта на машиностроенето, електрониката и автоматизацията/; междуучилищи конкурси и състезания /съвместно с технически гимназии от други градове/; конкурси и състезания по професии /съвместно с ТУ Габрово/; посещения на професионални изложения, форуми и семинарии др. Дейностите по кариерно ориентиране в техническата гимназия допринасят за създаване на интегрирана система за реализация и заетост по придобитата квалификация на завършващите средно професионално образование ученици в съответствие с изискванията на пазара на труда.

Училищата осъществяват и много проекти, свързани с професионалното развитие на учениците. ПТГ „Д-р Никола Василиади“ участва в два проекта по програма Еразъм - „Как да приложим теорията в практика чрез иновативни методи 2019-2021 г.) и „Европейски алтернативи за качествено професионално образование“ 2020-2022г. Проектите са свързани с производствената практика на учениците, която се провежда в други европейски страни, като Германия и е под надзора на ментори от съответните предприятия партнори от чужбина. Една от ползите от проекта е валидизирането на три от предлаганите в гимназията професии на европейско ниво.

Учениците получават 5 кредита за ECVET сертификат. ПГТ „Пенчо Семов“ участва и в проект по Програма Еразъм+ - „Млади предприемачи в областта на туризма“.

През 2019 и 2020 г. в община Габрово се проведоха форумите на Job Tiger „Национални дни на кариерата“ и „ИТ, Комуникации и Аутсорсинг“. Тези форуми станаха традиционни за града и през 2020г. изданията се проведоха онлайн. По същество това е среща с работодатели от различни икономически сектори. Въпреки че инициативата е насочена към студентите, Кариерен център към ТУ Габрово и ЦПЛР „Кариерно ориентиране - Габрово“ организират посещение на ученици от 12 клас от средните училища в гр. Габрово. На тези форуми, учениците имат възможност да се срещат и разговарят лице в лице с фирмите, представени на форума. Отзивите са положителни. И учениците, и фирмите смятат, че събитието е полезно за тях. Двата кариерни центъра ще продължат да организират учениците за участие във форума.

ТУ Габрово провежда и инициативи с по-малките. Една от тях е участието в „Европейска нощ на учените“, където се организират посещения на ученици в техническите лаборатории на университета. Събитието може да се провежда и онлайн, което е много добър вариант в ситуацията с COVID 19.

Програмата Able Mentor, която в периода 2019-2020г. се осъществяваше от Сдружение „ИМКА”, създава нови възможности в сферата на кариерното ориентиране. Тя е програма за индивидуално менторство, при която учениците работят със специално подбран ментор. ABLE Mentor създадена през 2013 г. от група приятели, обединени от членството си в сдружение Асоциация на българските лидери и предприемачи (ABLE). Макар че обхваща по-малко на брой участници, програмата има много добър потенциал за развитие на територията на Габрово и областта..

Габровска търговско-промишлена палата е една от активните организации, осъществяваща проекти, свързани с кариерното ориентиране и професионално развитие на ученици и студенти. Три от проектите са в партньорство с университета в Бохум, Германия. Проектът „Job Developer“ е насочен от една страна към откриване на млади таланти в областта на предприемачеството, а от друга към обучение на съветници, които да откриват, развиват и подпомагат предприемаческите заложби у учениците и младежите. Проект CAREER 4.0 е свързан с изграждането на електронна обучителна платформа с гъвкави методи на обучение, обучение по предприемачество и личностно развитие. Проект „Учебни фабрики“ е свързан с изграждане на работещи производствени мощности в университетите, които да бъдат менажирани от студенти. През лятото на 2020 г. Габровска търговско-промишлена палата и ЦПЛР „Кариерно ориентиране - Габрово“ обединиха усилия и предоставяха консултации за граждани на територията на ГТПП.

Сдружение „Социален диалог 2001“ реализира проект „3П – По Пътя на Предприемачеството“ с финансовата подкрепа на Национална Програма за младежта, към Министерство на младежта и спорта. Цел на проекта е да подпомомогнат младежи 18-29г., идентифицирали нуждата от кариерно ориентиране и развитие и стимулиране на предприемаческо мислене, чрез комплекс от обучения. Сдружението реализира и проект „Аз предприемачът“, насочени към личностно развитие и предприемачески умения у учениците, с финансовата подкрепа на програма „Младежки дейности“ на Община Габрово.

През 2020 година екипът на ИМКА- Габрово реализира проект: „Проект „YouTOWN – Градът и младите”. Проектът осигури възможност на изява на активни младежи в рамките тематични работилници, насърчаващи младежката активност, социалната ангажираност, социално предприемачество, личностно и професионално израстване, младежкото доброволчество и други възможности за свободното време. В рамките на проекта се организира и онлайн среща „За свежите хора и яките събития“, в рамките на която участниците младежи имаха възможност да се запознаят с с интересни, активни и успели млади хора и техните професии.

ИЗВОДИ:

- ✓ В област Габрово е изградена добра мрежа от учебни заведения, покриваща нуждите от образование и личностно развитие на деца и ученици от предучилищна и училищна възраст. Най-голям е броят на училищата в областния център – Габрово, където е съсредоточен и най-голям процент от учениците в областта. В най-голямата като територия община – Севлиево, е оптимизирана училищната мрежа в селата
- ✓ През 2020 г. в област Габрово са реализирани 13 инициативи за създаване на достъпна физическа и архитектурна среда в образователните институции - изградени са рампи за достъп за хора в неравностойно положение и нов ресурсен кабинет за деца със СОП. Четири училища са приложили мерки за достъпна архитектурна среда.
- ✓ Във връзка с обучението от разстояние през 2020 година интензивно се активира използването на информационните и комуникационни средства, което извежда дигиталните компетентности, както на учениците, така и на участниците в процеса на образование и подкрепа за личностно развитие, на ново ниво. С нарастването дела на STEM профили и специалности в габровските средни училища се обновява и материално-техническата база чрез изграждане или планиране на нови кабинети, оборудвани с високотехнологични системи и софтуери, които създават облик на нова образователна среда за развитие на младите хора.
- ✓ Обновяването на компютърните кабинети в училищата, изграждането на STEM – центрове в ПМГ „Акад. Иван Гюзелев“ и ОУ „Неофит Рилски“ е предпоставка за постигане на ключови и гъвкави специфични умения, овладяване на компетентности, възможност за интегриране на иновации и дава практическо измерение на учебната програма, която да бъде достъпна за всички ученици с изявени интереси в областта на информационните технологии. Освен в училищата дигитализация е стартирана и в детските градини. Много от тях вече са оборудани и в групите работят с интерактивни дъски и компютърна техника.
- ✓ Постигнати са значителни успехи по отношение обхвата и задържането на децата и учениците в образователната система. Делът на децата и учениците в област Габрово, необхванати в образователната система е един от най-ниските в страната, като през последните две години е намалял драстично от 10 % на 1,5%. Само по себе си задържането на децата в училище е предпоставка за личностно развитие.
- ✓ Увеличен е броят на училищата със статут на иновативни в област Габрово, като през учебната 2020-2021г. те са 7 иновативни училища.
- ✓ В резултат на съвместно разработената Програма за допълващи се дейности към кариерното ориентиране на ученици между Областна администрация и РУО Габрово, както и със съдействието на общини, директори на образователни институции, бизнес, учреждения и с подкрепата на МОН бяха направени промени в Наредбата за приобщаващото образование.
- ✓ Обвързването на финансирането на училищата с броя на децата, без да се оценява качеството и ефективността на учебния процес са също предпоставка за дефицити в личностното развитие на всички деца и подрастващи.
- ✓ Много от институциите, работещи с деца и младежи осъзнават важността на кариерното ориентиране в училищното образование. Във всички общини на област Габрово се провеждат дейности по кариерно ориентиране в училище и се

осъществяват проекти, насочени към личностното и професионално развитие на учащите се.

- ✓ Кризата с COVID-19 оказва негативно въздействие върху провежданите дейности по кариерно ориентиране в училище, поради въведените ограничителни мерки за контактите на учениците с външни лица. Това повлия негативно най-вече професиографските екскурзии, посещенията на външни специалисти в клас, тренингите и груповите дискусии. Част от дейностите по кариерно ориентиране се провеждат в електронна среда, което влияе на качеството и увеличава времето за въздействие, тъй като в обучителния и най-вече в консултативния процес личния контакт е особено важен.
- ✓ Броят на задължителните часове за кариерно ориентиране в училище остава нисък. Бизнесът демонстрира желание за съвместни дейности по кариерно ориентиране.
- ✓ В съответствие с потребностите от кадри за местния бизнес, в област Габрово расте броя на предлаганите професионални паралелки с дуална форма на обучение в професионалните гимназии.

IV. ДРУГИ ИНСТИТУЦИИ ИМАЩИ ОТНОШЕНИЕ КЪМ ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА, ПОДРАСТВАЩИТЕ И МЛАДЕЖИТЕ В УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

1. Доставчици на социални услуги в общините

- **Дневен център за деца и младежи с увреждания, гр. Габрово**

Дневен център за деца и младежи с увреждания представлява социална услуга в общността, която предоставя целодневна, полудневна или почасова грижа, в зависимост от индивидуалните потребности на потребителите. Услугите на центъра се ползват от деца от Община Габрово с различни видове увреждания – двигателни, зрителни, ментални и множествени. Капацитетът на услугата е 40 места, като към месец януари 2021 г. услугата са ползвали 47 деца и младежи.

- **Дневен център за деца и/или младежи с увреждания, гр. Габрово, кв. Велчевци**

Дневният център обслужва деца на възраст до 18 г. с различни видове увреждания. Капацитетът на услугата е 20 места, но за месец януари 2021 г. услугите на Центъра са ползвали 36 потребители почасово. С децата и техните семейства работят специалисти логопед, психолог, педагог, рехабилитатори, социален работник и детегледачки. В Центъра са създадени условия за корекционно - компенсаторна работа с децата, придобиване на полезни навици, подобряване на физическото, интелектуалното и емоционално състояние на потребителите.

- **Дневен център за деца и пълнолетни лица с увреждания, гр. Дряново**

Услугата е предназначена за деца, младежи и пълнолетни лица с различни видове увреждания. Капацитетът на услугата е 50 места. През 2020 г. услугата са ползвали 50 потребители. Потребителите посещават услугата целодневно, полудневно или почасово по определен график. В услугата се предлагат различни занимания на посетителите като: готварство, изработват се мартеници, коледни украси, учат се на свещолееене, градинарство, пчеларство и др.

- **Дневен център за деца и младежи с увреждания, гр. Севлиево**

Социалната услуга предлага целодневна грижа за деца и младежи с увреждания. Капацитетът на услугата е 24 места. През 2020 г. Дневният център за деца с увреждания - Севлиево е работил по 53 случая, касаещи 32 потребители, като 6 от тях са пълнолетни лица. През месец януари 2021 г. услугата са ползвали 26 потребители. С децата се провеждат ежедневни занимания: развитие на комуникативни умения, обучение в умения за самостоятелност и независим живот, оказване на психологическа подкрепа, развитие на социални умения, психомоторно възстановяване, педагогическа дейност, рехабилитация и лечебна физкултура, трудотерапия, работа с родителите и семействата на децата и младежите, музикотерапия, арттерапия, свободни дейности.

- **Център за социална рехабилитация и интеграция за деца от аутистичния спектър, гр. Габрово**

Потребители на социалната услуга са деца с проблеми от аутистичния спектър. Капацитетът на услугата е 20 места, като за месец януари 2021 г. услугата са ползвали 28 деца. В Центъра работата с децата е почасова, като посещенията при специалистите се извършват по предварително изготвен график. Насоката за работа с всяко дете е индивидуална, в зависимост от конкретните потребности. С децата работят психолози, логопед, педагог.

- **Център за социална рехабилитация и интеграция, гр. Трявна**

ЦСРИ предлага комплекс от социални услуги на хора с увреждания и деца в риск, свързани с предоставянето на рехабилитационни услуги, психологични консултации, социално консултиране, трудотерапия, логопедична услуга, педагогическа и образователна подкрепа. Предоставяните социални услуги са почасови. Капацитетът на услугата е 40 места, като за януари 2021 г. са обслужени 72 потребители (общо деца и възрастни).

- **Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания, гр. Габрово**

Социалната услуга е предназначена за деца без увреждания, за които до момента на настаняването им в Центъра няма възможност за отглеждане в биологичното им семейство, семейство на близки и роднини, приемно семейство. Капацитетът на услугата е 5 места, като към месец февруари 2021 г. са заети 5 места. Целта на развитието на социалната услуга е да допринесе за подобряване качеството на живот на децата и младежите в общината, като условие за свободното им и пълноценно личностно развитие.

- **Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания (ЦНСТДМУ), гр. Габрово – кв. Трендафил и кв. Борово (2 Центъра)**

Потребители на услугите са деца и младежи с различни видове увреждания. Двата Центъра са социални услуги от резидентен тип, които се предоставят на деца и младежи с увреждания, за които към момента на настаняване са изчерпани възможностите за връщане в биологичното семейство, настаняване при близки и роднини или приемно семейство. Капацитетът на всеки Център е 14 места. Към месец януари 2021 г. има настанени по 13 деца във всяко ЦНСТ. Осигурена е възможност децата и младежите да ползват социални услуги в общността и да посещават училище, в зависимост от конкретните им нужди и потребности.

- **Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи - кв. Велчевци**

Потребители на услугата са деца и младежи с различни видове увреждания с потребност от постоянни медицински грижи. Центърът е с капацитет от 8 места. Към януари 2021 г. в Центърът са настанени 8 деца с тежки множествени увреждания, нуждаещи се от постоянни медицински грижи. В Центърът на децата и младежите с увреждания е осигурена 24-часова непрекъсната грижа от медицински специалисти. Услугата се предоставя в координация с останалите услуги, предоставяни в общността, за ранна интервенция, рехабилитация и дневна грижа, в които на всяко дете и младеж, според индивидуалните потребности, се предоставят специализирани медицински, педагогически и социални грижи. Децата са включени в дейността на Центъра за специална образователна подкрепа – Габрово.

- **Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания, гр. Севлиево**

Центърът предоставя услуги в среда близка до семейната на деца и младежи с увреждания. През 2020 г. капацитетът на услугата се запазва 12 места и 2 места за спешен прием. Потребителите на услугата към януари 2021 г. са 11. През 2020 г. е настанен един потребител, момиче от гр. Севлиево и са прекратени договорите на двама. През годината четирима потребители на ЦНСТДМУ са ползвали ДЦПЛУ – гр. Севлиево. Успешно се организира и провежда дистанционното обучение на трима младежи, които посещават ЦСОП – Ново село.

- **Център за настаняване от семеен тип на деца и младежи без увреждания (ЦНСТДМБУ), гр. Севлиево**

Центърът е предназначен за деца и младежи без увреждания, лишени от родителска грижа и е с капацитет 12 места. Към месец януари 2021 г. ползващи услугата са 11 деца и младежи. В центъра е създадена среда близка до семейната, в която децата получават индивидуална грижа, подкрепа за личностно развитие и изграждане на умения за самостоятелен и независим живот.

- **Център за обществена подкрепа ИМКА, гр. Габрово**

Услугите в Центърът за обществена подкрепа са насочени към деца и младежи в риск, от общността, деца с отклоняващо се поведение, деца с обучителни и затруднения, деца с говорни дефицити, както и деца жертви/свидетели на насилие, деца в риск от отпадане от училище, деца настанени в приемни семейства, деца настанени при близки и роднини и др. Центърът предлага и услуги насочени към родители и към различни специалисти работещи с деца: (възпитатели, педагози, социални работници, психолози) и др. специалисти, работещи с деца в риск в общността. Капацитетът на услугата е 25 места, като за месец януари 2021 г. услугите на центъра са ползвали 36 клиента (26 с направления и 10 доброволни). За периода екипът на ЦОП ИМКА е работил с 60 човека, включващи деца, родители, настойници, приемни родители и други близки на семействата, с които работят. Екипът на ЦОП, ИМКА работи и с малка група доброволци, които подпомагат осъществяването на групови занимания за деца и други събития за свободното време.

- **Център за обществена подкрепа, гр. Габрово**

Центърът за обществена подкрепа предоставя услуги за деца и семейства, с цел предотвратяване на изоставянето на деца в специализирани институции, превенция и корекция на рисково поведение, превенция от отпадане от училище, превенция на

насилието, консултиране и подкрепа на деца и семейства в риск, оценяване, обучение и подкрепа на приемни родители и осиновители и др. Капацитетът е 50 места, като за месец януари 2021 г. услугите на центъра са ползвали 76 потребители, а за периода са преминали 161 потребители на социални услуги (в това число - родители, настойници, приемни родители, свободни консултации).

- **Център за обществена подкрепа, гр. Дряново**

Ползватели на услугата са: деца в риск и техните семейства, семейства, които не могат да се справят с проблемите и търсят професионална подкрепа за отглеждане и възпитание на детето, деца и младежи, застрашени от отпадане от училище, деца от общността, с които се работи по превенция на рисковото поведение. Капацитетът на центъра е 25 места, за 2019 г. услугите са ползвали 116 потребители, а за 2020 г. услугите са ползвали 112 потребители.

- **Център за обществена подкрепа, гр. Севлиево**

ЦОП предоставя социалната услуга за деца и семейства в риск, целяща превенция на изоставянето, на насилието и отпадане от училище; деинституционализация и реинтеграция на деца; обучение в умения на самостоятелен живот и социална интеграция на деца от институции; консултиране и подкрепа на семейства в риск; оценяване и обучение на бъдещи приемни родители и осиновители; консултиране и подкрепа на деца с противообществени прояви. Капацитетът е 40 места. През 2020 г. ЦОП е предоставял услуги по 136 случая в рамките, на които е работил с над 389 клиента. От тях 91 са новопостъпили случаи, а при 45 работата е продължила от последните месеци на 2019 г.

- **Център за обществена подкрепа, гр. Трявна**

Център за обществена подкрепа управляван от сдружение SOS Детски селища България е с капацитет от 25 места. За месец януари 2021 г. през ЦОП са преминали 56 потребители на социални услуги (в това число- родители, настойници, приемни родители, свободни консултации). Във врьзка с извънредната епидемична обстановка през месец януари ЦОП е работил на ротатицонен принцип разделен на два екипа - работа в офис и хоумофис. Центърът за обществена подкрепа предлага комплекс от социални услуги за деца в риск и техните семейства, които са насочени към превенция на насилието и асоциалното поведение, превенция на отпадане от училище, закрила на деца, жертви на малтретиране, насилие и неглижиране, консултиране и подкрепа на деца с отклоняващо се поведение, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция – подкрепа при напускане на социални услуги от резидентен тип.

- **„Комплекс за социално-здравни услуги за деца и семейства“ в община Габрово и Общностен център за социални, здравни, образователни услуги за деца от 0 до 7-годишна възраст и техните родители в Община Севлиево**

И двете услуги предоставят здравно-социални услуги за ранно детско развитие в подкрепа на семейства с деца от 0 до 7 години, включително с увреждания, на деца от 0 до 7 години в риск и техните семейства и на деца и възрастни в риск. Услугите, които се предоставят в комплекса и в центъра включват: Ранна интервенция на увреждания; Предоставяне на психологическа подкрепа и консултиране на бъдещи и настоящи родители за формиране и развитие на родителски умения; Подкрепа за осигуряване на здравна детска консултация и дейности по превенция на заболяванията; Индивидуална

педагогическа подкрепа на деца с увреждания; Допълнителна педагогическа подготовка за повишаване на училищна готовност за равен старт в училище.

2. Доставчици на услуги за свободното време на децата и учениците

В тази категория попадат читалища, клубове, музеи, библиотеки, художествени галерии, неправителствени организации и други, в чиито приоритети са подкрепа на детското и младежко развитие извън училище, които насърчават неформалното и гражданското образование на подрастващите.

Читалищата на територията на Област Габрово се явяват един от основните доставчици на услуги в подкрепа личностното развитие на децата и учениците през свободното им време. Към тях са сформирани множество клубове, кръжоци, школи, формации и състави, които развиват допълнителни образователни дейности и насърчават любителското творчество сред подрастващите. В област Габрово има 98 читалища с над 320 клуба за занимания на деца и ученици, разпределени по общини както следва:

- Габрово – 46 читалища, над 130 клуба
- Дряново – 15 читалища, над 60 клуба
- Севлиево – 29 читалища, над 90 клуба
- Трявна – 8 читалища, над 20 клуба

Действащите читалища осигуряват възможност на децата и младите хора да развиват своите интереси, способности и талант в сферата на народни песни и танци, модерни танци, театрално изкуство, изобразително изкуство, приложни изкуства и др. Те работят в посока развитие и обогатяване на културния живот в общината, чрез съхраняване на традициите и възпитаване и утвърждаване на националното самосъзнание и културна идентичност. Разнообразни форми на работа предлагат и читалищните библиотеки. Те осигуряват достъп до информация и разширяват възможностите за самостоятелно развитие на младите хората.

Във връзка с усложнената епидемична обстановка, свързана с разпространението на COVID-19 у нас, въведеното извънредно положение, както и въведените противоепидемични мерки на територията на страната, бе преустановено провеждането на всякакъв вид масови мероприятия, включително спортни, културно-развлекателни и научни. Съобразявайки се с наложените ограничения част от предвидените културни мероприятия не бяха реализирани, други се организираха онлайн.

Разнообразни дейности за децата и учениците се предлагат в **Регионалния исторически музей, Художествената галерия „Христо Цокев“, Интерактивния музей, Дом на хумора и сатирата, библиотека „Априлов - Палаузов“** и читалищните библиотеки. Същевременно спортните клубове, предоставят възможност за активно занимание със спорт – волейбол, футбол, баскетбол, бокс, вдигане на тежести, плуване, бадминтон, карате, колоездене, таекуон-до и др.

Регионалната библиотека „Априлов - Палаузов“ - Габрово провежда събития, обучения и инициативи, като по-голямата част от тях са естествено свързани с популяризиране на книгата и четенето като най-ефективните „лостове“ на човешкия прогрес. В библиотеката съществува Обучителен и интернет център на съвременно ниво, който се използва като база за обучения от различен характер.

В община Габрово функционира **Център за подкрепа за личностно развитие – Астрономическа обсерватория и планетариум (ЦПЛР-АОП),** http://planetarium-gb.eu/, като просветна, културна и изследователска институция, тясно свързана с работата на училищата, естествено вписваща се в структурата на града и района на централна България. Осъществява общинската политика за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на деца и ученици от 5 до 18-годишна възраст в общината. Центърът осъществява дейности за популяризиране на астрономията и

природните науки, масови прояви и публични изяви, които подпомагат обучителния процес.

Заниманията се провеждат в постоянни и временно действащи групи през учебната година и ваканциите и са насочени към надграждане на знанията в областта на природните науки, екологията и опазването на околната среда. Развиват се интереси и се създават условия за откриване на деца и ученици с изявени дарби. Организират се и участия в провеждане на общински, областни, национални и международни олимпиади, конференции, семинари, проекти и др.

Астрономическа обсерватория и планетариум се посещава годишно от около 10 000 човека (в извън епидемиологична обстановка).

На територията на община Габрово функционират няколко организации, чиято дейност е насочена към развитие на доброволчеството сред децата и учениците – Център за работа с доброволци към Община Габрово, Младежки съвет по наркотични вещества към Община Габрово, Център за работа с доброволци към ИМКА Габрово, Клуб на доброволците към Регионална библиотека – Габрово.

От няколко години, традиционно се организират занимания за деца и младежи, свързани с високотехнологичните знания и умения – програмите на Робопартанс, Клуб по роботика, Клуб по ракетомоделизъм, Академия Телериг, „Звездни градове" – функционират на територията на област Габрово и дават възможност на около 100 деца годишно да се „срещнат" с IT възможностите и новите технологии, както и да създават софтуер и да конструират модели и макети. В сформираните школи и клубове в училищата на територията на община Габрово се изучават информационни технологии и програмиране.

ДФА "Габровче" е създаден през 1975 година по инициатива на кметството на град Габрово с цел да издирва, изучава и съхранява музикално – танцовия фолклор на България и да го популяризира сред подрастващите поколения. Концертният състав включва оркестър от народни инструменти, народен хор, детска и младежка танцови формации. От 2008 година ансамбълът е главен организатор на Регионалния музикално-фолклорен конкурс за деца "Златен славей". Конкурсът дава сцена за изява на стотици талантливи деца, провокира интереса към корените на българщината, възпитава и формира, както вкус, така и ценности. Във конкурса участват над 250 деца и ученици от област Габрово. Те се съревновават в четири раздела – индивидуални изпълнители, вокални групи, дуети, трио, квартет и групи за фолклорни обичаи, разделени в различни възрастови групи. И изпълнители, и публика се докосват до магията на българската народна песен и мистичното въздействие на българската обредност.

На територията на община Севлиево функционира Детски комплекс „Йовко Йовков", който съгласно промените в ЗПУО се преобразува в Център за подкрепа за личностно развитие. ЦПЛР-ДК „Й. Йовков" осъществява общинската политика за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от от 6 до 18-годишна възраст в община Севлиево, като организира и провежда дейности за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата им в национални и международни конкурси и фестивали. Организационно-педагогическите форми на Детски комплекс „Йовко Йовков" обхващат ежегодно над 400 деца и ученици от общината. Цялостната дейност е организирана в две области:

- „Наука и технологии" – 5 групи с включени 117 деца и ученици;

-„Изкуства" – 19 групи по изобразително изкуство, музикално изкуство, театрално изкуство, танцово изкуство, с включени 269 деца и ученици.

През ваканциите ЦПЛР-ДК организира и провежда целодневни летни занимания за деца от 6 до 8 години в лятна занималня „Туити". Резултатите от дейностите на организационните педагогически форми се представят пред родителите

и обществеността на публични изяви с регионален, национален или международен характер,вкл. и он-лайн когато ситуацията го изисква. Наред със задължителния учебно-възпитателен процес, обвързан със задължителната преподавателска норма на учителите и учебните програми, ЦПЛР-ДК е организатор на Национален конкурс „Златна есен-плодовете на есента”,който е включен в Националния календар на МОН за изяви по интереси.ЦПЛР-ДК е организатор и на Общински празник на художествената самодейност „Децата-творци на красота”,както и на различни инициативи и общински мероприятия.Художествено-творческите състави присъстват в културния афиш на Общината. Учениците от школите на ЦПЛР-ДК са носители на престижни награди от национални и международни конкурси, фестивали,вкл. и он-лайн,което е доказателство за високия професионализъм на учителите, които работят в ЦПЛР-ДК.

Разнообразни форми на работа с деца и ученици в община Севлиево предлагат и читалищните библиотеки, Историческият музей, Градската художествена галерия и Градската библиотека.

Спортната база в община Севлиево напълно отговаря на потребностите на децата и младежите. Регистрирани са 23 спортни клуба по волейбол, футбол, баскетбол, плуване, борба, бадминтон, карате, таекуон-до, моделизъм и др., които успешно развиват спортно-състезателна и тренировъчна дейност, като по този начин изграждат и затвърждават здравословния начин на живот у подрастващите. Спортните клубове, които са регистрирани на територията на община Севлиево и притежават изискуемите от Закона за физическото възпитание и спорта документи, получават финансово подпомагане на проектен принцип съгласно утвърдена от Общински съвет наредба. Индивидуално се подпомагат и изявени спортисти от гр. Севлиево.

Ученическите игри са основна изява в областта на ученическия спорт. Те са част от държавната политика за организиране и провеждане на състезания с оглед развитие на индивидуалните способности и дарования, както и дееспособността на учениците в областта на спорта.

В шест спортни клуба в община Дряново, обхващащи над 180 деца, се предоставя възможност за активно занимание със спорт на децата и младите хора – лека атлетика, ориентиране, тенис, футбол, шах и канадска борба към клуб за хора с увреждания.

На територията на община Трявна дейност развиват 12 спортни клуба (футбол, баскетбол, лека атлетика, тенис на корт, шахмат, бойни изкуства, мотоциклетизъм, велосипедизъм), които са субсидирани с целеви средства от бюджета на общината и дават възможност на децата и учениците да се занимават активно със спорт. Дейности се развиват и в Младежки център за художествени занаяти Попангелова къща.

На територията на област Габрово работят и редица неправителствени организации. Някои от тях имат постоянни дейности насочени към децата и младежите в училищна възраст, целева група на настоящата стратегия, а други имат периодични дейности по време на ваканции или в други времеви отрязъци, в зависимост от осигуреното финансиране. В посока личностно развитие работят активно различни организации с младежка насоченост: Сдружение „ИМКА” - Габрово, Сдружение „Промяната е в Теб“ – Трявна, "Младежки форум 21 век" – Севлиево, „Габрово преди и сега“, Организацията на Българския младежки червен кръст, Младежкия съвет за наркотични вещества, Фондация „Обществен дарителски фонд – Габрово”, Сдружение „Обсерватория за идеи 2Д”, Малка театрална компания, Сдружение „Индустриално Габрово”, Клуб „Смарти кидс” и др.

- **Сдружение ИМКА-Габрово** - https://www.ymca-gabrovo.org/

Сдружение ИМКА-Габрово е младежка организация, която работи вече30 години в подкрепа на развитието на младите хора в Габровска област и в България и най-вече младежката активност, доброволчество и гражданско участие. Сдружението работи още за насърчаване на младежкото развитие, изследване на проблемите на младите хора в общността, предоставяне на младежки информационни, консултантски и обучителни услуги и осъществяване на програми за свободното време. Организацията има значителен опит и практика за осигуряване на непрекъсната подкрепа за младите хора в процеса на набиране и разпределяне на средства от младежки фонд за осъществяване на младежки проекти и инициативи, в отговор на местни предизвикателства. Организацията е доставчик на социални услуги в общността - Център за обществена подкрепа и доставчик на младежки информационни и консултантски услуги .с подкрепата на местни и европейски донори.
През годините сдружение ИМКА Габрово умело развива и надгражда капацитета на екип от младежки обучители, които предоставят обучения и консултации по широк диапазон от теми, свързани с младежкото развитие, а именно: личностно развитие и развитие на базисни социални умения, развитие на организационни компетенции – управление на времето, работа в екип, управление на доброволци,преодоляване на конфликти, набиране на средства, подготовка на младежки проекти и на еднодневни доброволчески инициативи и др. Благодарение на ефективното взаимодействие с международни партньорски организации обучителния екип има възможност да обучава и по теми свързани с Европейско гражданство, права на децата, детско и младежко участие, междукултурно общуване, глобално образование и образование за развитие и др. По време на акции и кампании организацията има практика да мобилизира сравнително големи групи доброволци (средногодишно повече от 30 доброволци). В сферата на младежкото доброволчество ИМКА-Габрово работи по стандартите на Националния Алианс за работа с Доброволци и Европейския съюз на ИМКА. Организацията е в процес на изграждане на Споделено пространство в сградата управлявана от ИМКА, в която ще предоставя разнообразни възможности за учене и развитие в новите условия. Организацията поддържа богата ресурсна библиотека с обучителни материали на български и английски език, по редица теми свързани личностно развитие, кариерно ориентиране, организационно развитие на младежки групи и организации, създаване на партньорства и работа в мрежа и др.

- **Младежки център – Севлиево**

На територията на община Севлиево функционира Младежки център - Севлиево. Чрез него Община Севлиево осъществява своята политика за младите хора. Младежки център е общинско звено, което има за цел да популяризира доброволчеството, като средство за развитие на конкретни умения и навици сред младите хора и като ресурс, който е полезен не само за тях самите, но и за цялото общество. Доброволците, с които работи Младежки център, са неговият най-ценен ресурс, защото това са хората, които планират и осъществяват всички проекти и инициативи, насочени към младежите в Севлиево. Във връзка с това младите хора участват в редица обучения и развиват своите личностни качества като лидирство, работа в екип, планиране, презентиране и организиране на различен тип събития, от среща до публична изява. Младежки център – Севлиево работи с подрастващи на възраст от 12 до 22 години.

- **Сдружение Цветница – Трявна- http://tsvetnitsa.bg/**

Сдружение „Цветница“ е организация с нестопанска цел в обществена полза. От 2009 година Сдружението разработва и управлява проекти финансирани от ЕС. Основните дейности на организацията са насочени към подпомагане на рисковите групи в обществото. Сдружението предлага услуги в сферата на социалните дейности, утвърждавайки европейските критерии и стандарти във всички сфери на обществения живот. Други дейности на организацията:

- ✓ професионално и личностно развитие на материално затруднени хора, граждани с тежко семейно положение, трайно безработни, хора в неравностойно положение чрез различни квалификации и преквалификации;
- ✓ стимулиране развитието на младежта, физическото възпитание и спорта;
- ✓ популяризиране на българската култура и история;
- ✓ оказване помощ и съдействие на творците пред институциите за правата, интересите и възможностите им за представяне;
- ✓ насърчаване активното гражданско участие в обществения живот.
- ✓ утвърждаване ролята на гражданския сектор като представител на обществени интереси, равноправен и отговорен партньор на държавата, местната власт и бизнеса.

- **Сдружение „Промяната е в теб” – Трявна, http://cya.tryavna.eu/bg/**

Сдружението работи активно на територията на община Трявна за личностното развитие на децата и учениците. То е създадено през 2014 г. в подкрепа на младите хора, които желаят да разширят своя кръгозор и да направят реална промяна в собствените си общества чрез използване и прилагане на това, което са научили от цял свят. Основна цел на сдружението е да създаде мост между неформалното и формалното образование, както и мост между правителствените институции, бизнеса и обществото. Организацията цели чрез използване на неформални методи и подходи да насърчава доброволчеството и неформалното образование като средство за мотивиране на младите хора да учат по-усърдно и да бъдат по-отворени към различни култури, религии, полове, националности и т.н.
Сдружението работи активно по програма „Еразъм +“ и има изградена мрежа от национални и международни контакти и утвърдени сътрудничества. Има установени добри контакти с доброволци от Испания, Италия, Франция, Румъния, Унгария. С тяхна помощ са организирани различни мероприятия за децата и младите хора в Трявна. Комуникацията с чужденци-доброволци мотивира жителите на града да учат чужди езици и научават повече за други култури. По-голяма част от дейностите на сдружението, проведени в гр. Трявна се организират с помощта на младежи - доброволци за деца, като например: летни лагери, походи, творчески работилници, спортни игри, образователни дейности, доброволчески клуб, и др.

- **Общински съвет по наркотични вещества /ОбСНВ/** към Община Габрово - https://gabrovo.bg/bg/page/1111

Основна задача на ОбСНВ е осъществяване на координация, ефективно взаимодействие и сътрудничество между институциите, НПО, младежки сдружения и медии в усилията им за ограничаване на разпространението и употребата на психоактивни вещества. Съветите по наркотични вещества разработват, осигуряват и координират изпълнението на общинските програми за борба срещу злоупотребата с наркотични вещества на областно ниво.
В изпълнение на стратегическите задачи на Националната стратегия за борба с наркотиците 2020-2024 г., всички институции, ангажирани с проблемите, свързани с употребата и разпространението на психоактивни вещества сред подрастващите, следва

да обединят усилията си. Представители на Общинския съвет по наркотични вещества, Регионално управление на образованието, Окръжна прокуратура, Окръжен съд, ОДМВР- Габрово, Превантивно-информационен център по зависимости и ЦПЛР „Кариерно ориентиране“ към Община Габрово изготвиха Съвместен план за работа по превенция на употребата и разпространението на наркотици сред учениците 2020 – 2024 г. Сред основните акценти в съвместния план са въвеждането на две национални програми за универсална превенция във всички учебни заведения на територията на област Габрово – съответно в прогимназиален и гимназиален курс, реализирането на обучителни тренинги с ученици от 11 и 12 клас за последствията от шофирането след употреба на психоактивни вещества, провеждане на информационни срещи с ученици за запознаване с наказателната отговорност при производство, притежание, употреба и разпространение на наркотични вещества и др.

- **Превантивно-информационен център /ПИЦ/ към Община Габрово**

В дейността си сред младите хора, специалистите от ПИЦ се основават на принципите на позитивната превенция - концентрираща се върху засилване на протективните фактори, откриване на потенциала на личността и развиване на позитивните житейски умения у децата и младежите, както и откриване и подпомагане на резервите и ресурсите на семейната и училищна среда.

Основен акцент в дейността на ПИЦ – Габрово през 2019/2020 година е реализирането на следните превантивни кампании:

1. Превантивна програма „Приеми ме на село “, която се осъществява под формата на:

- ✓ Дневен лагер „Приеми ме на село“ за деца на възраст 9-14 г. от Габрово;
- ✓ „Приеми ме на село“ за младежи на възраст 15-29 г. от цялата страна;
- ✓ Академия „Приеми ме на село“ за младежи над 15 години от цялата страна;
- ✓ „Приеми ме на село“ – Джуниър за деца на възраст 9-14 г. от цялата страна.

2. Превантивна програма „Спри! Дрога на пътя!“ – адаптирана за реализиране в дистанционна форма на обучение с ученици от 11 и 12 клас, в партньорство с ОДМВР – Габрово;

3. Превантивна програма „Здравейко“ - основна цел на програмата е стимулиране на здравословния начин на живот сред подрастващите, развиване на личностни и социални умения и формиране на здравна култура, която да стане основа и източник на здравословен начин на живот и предпоставка за ефективна профилактика на рисковото поведение сред юношите, в това число и употребата на наркотични вещества. Програмата се реализира в три базисни модула и е насочена към ученици от 1 до 4 клас.

4. Превантивна програма „Информираният избор“ - мултимодулна превантивна програма, насочена към ученици от 1-ви до 12-клас, включваща тренинги за превенция на рисковото поведение и промоция на здравословен начин на живот.

5. Лидерска младежка програма – реализирани креативни дейности от доброволците в Младежкия съвет по наркотични вещества, участие на специализирани обучения в извънучилищна среда и младежки обмени, реализирани обучения по подхода „връстници обучават връстници“, участие в публични кампании и инициативи, организирани от външни институции, реализиране на дейности за признаване на доброволческия труд на членовете на МСНВ.

6. Превантивна програма „Заедно извън час“ - програмата е насочена към ученици от 8-ми до 11-ти клас на габровските училища, като отделните инициативи се провеждат в неучебни дни. Желаещите да участват младежи се записват предварително за отделните активности. През последните две години са проведени общо 8 вълнуващи събития, изпълнени с много адреналин, емоции, настроение и нови знания.

Габрово е един от градовете в България, където през учебната 2019/2020 година Общинският съвет по наркотични вещества и ПИЦ към Община Габрово стартират пилотното изпълнение на две национални програми за превенция на употребата на психоактивни вещества. В ОУ „Неофит Рилски“ е въведена превантивна програма „Кодово име „Живот“, насочена към ученици 5-7 клас, а в ПГТ „Пенчо Семов“ – превантивна програма „От връстници за връстници“, обхващаща учениците от 8 до 11 клас. Основна цел на превантивните програми е предотвратяване употребата на психоактивни вещества и утвърждаване на здравословен начин на живот сред подрастващите.

През 2020 година, поради пандемията от Ковид – 19, част от превантивните програми на ПИЦ-Габрово не се реализираха, а други се проведоха при намален капацитет и засилени мерки за безопасност. Във връзка с въведената дистанционна форма на обучение, екипът на ПИЦ – Габрово създаде специализирани уроци за електронна среда, преработи някои превантивни програми за провеждане в образователната платформа Тиймс. Разработи и разпространи до учениците и техните родители шест електронни бюлетина, съдържащи различна информация за повишаване знанията и уменията на младите хора за справяне с рискови ситуации и формиране на здравословни нагласи за живот. ПИЦ проведе електронни викторини, тестове и конкурси с учениците от област Габрово, като най-активните бяха отличени.

Анализът на резултатите от онлайн анкетното проучване сред ученици 8 - 11 клас за установяване нагласите към употребата на психоактивни вещества сред младите хора в град Габрово показаха необходимостта от разработването на нови превантивни програми, съобразени с актуалните потребности и интереси на младите хора.

- **Младежка зона „Щайгата“ -** https://gabrovo.bg/bg/page/1336

В резултат на проведения Gabrovo Innovation camp 2019 „Силно Габрово“, една от работните групи разработи идеен проект за създаване на нова младежка зона в град Габрово. Екипът на Общински съвет по наркотични вещества и Превантивно-информационен център подкрепиха идеята и я превърнаха в реалност, като през лятото на 2020 г. обособиха две помещения, закупиха нужното оборудване и организираха дейността на зоната. Освен с модерното си обзавеждане младежка зона „Щайгата“ привлича учениците, като им предоставя възможност за пълноценно осмисляне на свободното време. Всеки посетител може да се възползва безплатно от:

- ✓ разнообразни настолни игри с познавателна и занимателна насоченост, развиващи въображението, креативността и логическото мислене;
- ✓ библиотека за младежи от над 100 съвременни и класически заглавия в различни тематични области – здравословно хранене, приключенска литература, романи и биографични книги, поезия, книги – игри, книги за личностно развитие и психология;
- ✓ телевизор, монитор, лаптоп с мултимедия и модерно озвучаване.

„Щайгата“ е място, в което младежите могат да обсъждат и реализират своите идеи, които са свързани с различни инициативи и дейности с обществена полза. Общински съвет по наркотични вещества и ПИЦ оказват методическа подкрепа за реализацията им и организират допълнителни обучения, арт-работилници и възможности за гражданска активност на младите габровци.

ИЗВОДИ:

- ✓ Социалните услуги в област Габрово са достатъчно като брой и вид и удовлетворяват потребностите на целевата група - деца и ученици. Социалните услуги в общността се използват като ресурс за интеграция на децата в детската градина и в училище и за спомагане адаптацията на деца в неравностойно положение или рискови социални групи.
- ✓ В социалните услуги работят мултидисциплинарни екипи от специалисти: социални работници, психолози, логопеди, здравни специалисти и др., които предоставят почасови или целодневни услуги за детето и семейството, включително и на терен – в дома им и в общността, в която живеят.
- ✓ По отношение на териториалното им разпределение те са концентрирани предимно на територията на общинските центрове и обхващат най-вече ползватели от града.
- ✓ С оглед постигане на по-добри резултати в личностното развитие е необходима по-добра координация между училището (детската градина), в което учи детето със СОП/в риск и социалните услуги, които посещава в общността. Също така е необходимо приемните родители да получават допълнителна психологическа и педагогическа помощ, която да е ориентирана именно към работата им по личностното развитие на детето.
- ✓ Посочените социални услуги извършват дейности, близки до посочените в чл. 49, ал. 1, т. 3, 5 и 6 от ЗПУО – превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, педагогическа и психологическа подкрепа, прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците с увреждания.
- ✓ В съществуващите социални услуги в област Габрово работят специалисти, които могат да са полезни за предлагането на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини и да компенсират недостига на специалисти в училищата и детските градини. Опитът на общините от управлението на тези услуги е полезен при вземането на решение за разкриване на нови институции по ЗПУО или за възлагане на ресурсното подпомагане на деца и ученици със СОП на лицензирани доставчици на социални услуги.
- ✓ В област Габрово функционират добре различни неправителствени организации, детски и младежки клубове и други организации работещи с деца и младежи до 18г. Техните услуги са гъвкави, динамични и в голяма степен са съобразени с потребностите и желанията на децата и младежите, които са преките им ползватели. За съжаление, поради недостатъчните и непостоянни финансови ресури, осигурявани от държавния бюджет и от общинските бюджети, както и от други национални и европейски частни и обществени финансиращи програми за младежки дейности, те изпитват затруднения за своята устойчивост. Съществуващите услуги за деца, подрастващи и младежи в отделните общини могат да се използват като ресурс за личностно развитие, възможност за придобиване на социални и организационни компетенции, гражданско съзнание, придобиване на положителни нагласи към доброволчеството и др.
- ✓ Съществува потребност от по-тясно сътрудничество между всички участници и всички заинтересовани страни в процеса на реализиране на областната стратегия за личностно развитие (училища, деца и младежи и техни доброволни сдружения, ученически съвети, доставчици на социални услуги за деца и младежи и техните семейства, доставчици на услуги за деца, подрастващи и младежи в рамките на дейността на неправителствените организации,

доброволчески клубове в младежки центрове, библиотеки, музеи и общински администрации и др.), както и насърчаване на междуинституционалното сътрудничество и работа в мрежа, в която да се споделят ресурси и добри практики от директната работа с деца, подрастващи и младежи с оглед тяхното личностно развитие и израстване.

- ✓ Извънредната епидемиологична обстановка поставя множество ограничения за реализиране на традиционните дейности за осмисляне на свободното време на децата и учениците, но в същото време осигурява нови възможности за достигане до повече младежи чрез електронната среда, което изисква от специалистите работещи в сферата на неформалното образование иновативни, своевременни и ефективни реакции за справяне с непредвидените обстоятелства и продължаване на устойчивите модели за взаимодействие с младежите при стриктно спазване на действащите противоепидемични мерки.
- ✓ В бюджета на община Габрово е предвиден фонд „Младежки дейности", който се разпределя на конкурсен принцип и осигурява възможност за реализиране на малки младежки проекти, насърчаващи личностното развитие, кариерното ориентиране, доброволчеството и младежката активност.
- ✓ В общинските бюджети са предвидени средства за ежегодното подпомагане дейността на спортните клубове. Преобладаваща част от спортуващите в тях са деца.

V. КАДРОВИ РЕСУРС

В детските градини и училищата на територията на областта работят близо 1382 души на педагогически длъжности, грижещи се за подрастващото поколение, като броят им е нарастнал с 200 спрямо предходната стратегия. Непрекъснато се инвестира в подобряване квалификацията на педагогическите кадри, за да се осъществява образователно-възпитателната работа на високо равнище. Ежегодно училища и детски градини приемат и изпълняват квалификационни програми. Директорите преминават постоянни курсове за повишаване на управленческите си умения. Усъвършенстват се вътрешноучилищните системи за оценяване и стимулиране труда на учителите. На национално ниво се реализират мерки за финансово стимулиране дейността на педагозите в условия на пандемия и компенсиране продължителното обучение от разстояние в електронна среда.

Обучението от разстояние в електронна среда от март 2020 година е предизвикателство не само за училищните власти, но и за учениците и техните родители. Това е един компенсатариен механизъм за реализация на педагогическо взаимодействие между участниците в образователния процес. Той се реализира, доколкото и ако е възможно, чрез използване на средствата на информационните и комуникационните технологии.

Решават се редица проблеми и се работи за постигане на следните важни фактори:

- Да се намали броя до минимум на ученици, за които обучението от разстояние се осъществява асинхронно, чрез разнасянето на хартиени материали до домовете на учениците от медиатори и учители в групи по целодневна организация на учебния ден.
- За част от учениците със СОП да се организира и присъствено обучение в училищата при спазване на противоепидемичните мерки. По график обучението да се реализира от училищните психолози, от ресурсните учители и логопеди, както и от съответните специалисти от Ресурсен център за подкрепа процеса на приобщаващото образование – Габрово.

- Училищата да осигурят допълнителни електронни устройства – таблети и лаптопи, за учениците, които нямат в къщи.
- Училищните ръководства да осигурят карти за интернет достъп на някои свои ученици в затруднено материално положение.

В тази връзка са предприети редица мерки за подобряване на техническите условия за провеждане на обучението в електронна среда спрямо учителите и самите ученици.

По проект „Образование за утрешния ден“ 26 училища са получили стенни монитори, а 22 училища – преносими компютри за дигитализация на учебния процес. Във връзка с обучение от разстояние в училищата в област Габрово са доставени 232 електронни устройства.

Обучението в условията на пандемия носи своите негативи, свързани с недостатъчно педагогическо взаимодействие, десоциализация, засилване на тревожността и застрашаване на психическото здраве. Но образователната система е призвана да гарантира правото на образование, постигайки основната цел за интеркултурно, емоционално, социално, духовно-нравствено и физическо развитие на всяко дете и ученик. Затова усилията на всички заинтересовани страни – институции и родители, трябва и са насочени към реализация на дейности в най-добрия интерес на децата на област Габрово, за тяхното образование и подкрепа за личностно развитие.

По отношение на възрастов признак през последната година в образователната система влизат млади учители. При освобождаване на учителско място се дава шанс на млади специалисти, на които се предава добрия педагогически опит и същевременно се стимулират за внедряване на иновации в учебния процес. Въпреки тенденцията за увеличаване атрактивността на учителската професия и привличането на по-млади специалисти, все още е нисък делът на педагозите на възраст до 35 години - 9%. Необходима е целенасочена работа за мотивиране, стимулиране и насочване на младите хора към избор на професията „учител”, предвид потребностите и възможността за реализация в областта. Необходими са мерки за допълнително емоционално мотивиране, окуражаване и непрекъснато развитие на новите /младите учители, включително въвеждане на супервизия и адекватна методическа подкрепа, която е крайно необходима с цел превенция на професионално прегаряне, демотивация и влошаване на качеството на образователния процес. Фактът, че през последните години се увеличава броят на децата със СОП в детските градини и училища, налага качествена промяна на образователните методи и подходи, оказване на допълнителна подкрепа на учителите от страна на педагогически съветници и психолози, включително на външни за училището специалисти, които да подпомогнат учителите в изпълнение на техните непосредствени образователни и възпитателни задачи, с оглед специфичните потребности на децата, подрастващите и младежите в училище. В допълнение на това нараства необходимостта от логопеди, специални педагози и психолози, които към настоящия момент са недостатъчни и следва да се търсят възможности за привличането им на територията на отделните общини чрез предоставяне на общински жилища, възможности да получават допълнителни средства за транспорт и др. Няма недостиг на ресурсни учители. И към момента няма сурдо и тифло педагог, но значително е намалял броят на деца със зрителни затруднения. Специалистите непрекъснато обогатяват знанията си за работа с такива деца и ученици, включвайки се в различни обучения.

По отношение на подкрепата и предаването на опит РЦПППО успешно се включи в Проект „Студентски практики“ на МОН и към момента 6 студенти – 4 бакалаври от различни специалности /логопедия, психология и ресурсно подпомагане/ от ВТУ и 2 магистри /от ВТУ и ШУ/ преминават практиката си в РЦПППО.

В следващата таблица се вижда разпределението на специалистите, назначени към различни образователни институции, които предоставят подкрепа за личностно развитие.

Таблица 9. Специалисти, назначени в ДГ/У/РЦППО/ЦСОП

	Специалисти, назначени в ДГ/У/РЦППО/ЦСОП					**общо**
	Ресурсен учител	**Психолог**	**Логопед**	**Педагогически съветник**	**Специален педагог**	
Детски градини		4	2			6
Училища	10	8	4	13		35
РЦППО	13	1	2			16
ЦСОП		1	1		8	10
общо	**23**	**14**	**9**	**13**	**8**	**67**

Таблица 10. Данни за персонала в училищата и детските градини и др. специалисти за учебната 2020/2021

Училище / ДГ	Населено място	Персонал			Педагогически специалисти									
		Общ брой	Педаго гически	Непеда гогически	Директор	Зам.-директор	Учител	Учител, ЦОУД	Психолог	Педагогически съветник	Логопед	Ресурсен учител	Ръководител на направление ИКТ	Външни лектори/ИИД
НУ "Васил Левски"	Габрово	28	18	10	1	0	8	7	0	1	1			1
ОУ "Ран Босилек"	Габрово	47	40	7	1		24	13		1			1	3
ОУ "Неофит Рилски"	Габрово	55	46	9	1	1	27	14	0	1	0	1	1	
ОУ "Христо Ботев"	Габрово	36	27	9	1	0	18	5	0	1	1	1		
ОУ "Иван Вазов"	Габрово	23	17	6	1		10	5	1					
ОУ "Св. Св. Кирил и Методий	Габрово	73	60,5	12,5	1	1	37	18	1	0,5	1	1		
СУ "Райчо Каролев"	Габрово	69	53	16	1	2	34	14	0	1	0	1		
СУ "Отец Паисий"	Габрово	57	47	10	1	2	31	10	1	0	0	2		
ПМГ "Акад. Иван Гюзелев"	Габрово	61,5	45	16,5	1	1	41	0	1				1	2
Национална Априловска гимназия	Габрово	57	44	13	1	1	40	0	1				1	7
ПТГ "Д-р Никола Василиади"	Габрово	58	46	12	1	3	46			1				
ПГТ "Пенчо Семов"	Габрово	54	39	15	1	2	31			1			1	

Център за специална образователна подкрепа	Габрово	19	10	9	1			10	1		1			
СУ „М. Райкович“	Дряново	58	46	12	1	1	34	10	1	-	-	1	-	-
ПГИ „Рачо Стоянов“	Дряново	12	11	1	1	-	10	-	-	-	-	-	-	
СУ „Васил Левски”	Севлиево	104	84	20	3	67	12	0	1	0	1			
ОУ „Христо Ботев”	Севлиево	28	20	8	1	13	4	1	0	1	0			
ОУ „Стефан Пешев”	Севлиево	70	56	14	3	35	15	1	1	0	1			
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	с. Градница	16	12	4	1	9	2	0	0	0	0	-	-	-
ОУ „Свети солунски братя”	с. Крамолин	13	9	4	1	7	1	0	0	0	0	-	-	-
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	с. П. Славейков	16	10	6	1	7	2	0	0	0	0	-	-	-
ОУ „Васил Левски”	с. Шумата	20	13	7	1	9	3	0	0	0	0	-	-	-
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	с. Душево	17	13	4	1	9	3	0	0	0	0	-	-	-
ОУ „Христо Ботев”	с. Добромирка	14	9	5	1	6	2	0	0	0	0	-	-	-
ПГ „Марин Попов”	Севлиево	20	16	4	2	13	0	0	1	0	0	-	-	5
ПГМЕТ „Ген. Иван Бъчваров”	Севлиево	44	32	12	3	28	0	0	1	0	0	-	-	1
ПГТМ - Градница	с. Градница	26	17	9	1	16	0	0	0	0	0	-	-	1
НГПИ „Тревненска школа“	Трявна	33.5	25	8.5	1	**0**	25	0	0	0	0	0	0	0
ОУ „В. Левски“	гр. Плачковци	12	10	2	1	**0**	8	1	0	0	0	0	0	0
СУ „Петко Р. Славейков“	Трявна	53.5	43	10.5	1	1	29	9	0	1	0	1	1	0
ОУ „Проф. П. Н. Райков“	Трявна	18	14	4	1	**0**	9	4	0	0	0	0	0	0
ДГ "Дъга"	Габрово	27	12	15	1	0	10	0	1					

ДГ "Първи юни"	Габрово	21	9,5	11,5	1		8,5							
ДГ "Ран Босилек"	Габрово	23	11	12	1	0	9	0	1					
ДГ "Мечо Пух"	Габрово	25	14	11	1		13							
ДГ "Мики Маус"	Габрово	26	14	12	1		12				1			
ДГ "Младост"	Габрово	23	12	11	1	0	11							
ДГ "Перуника"	Габрово	32	18	14	1	0	17							
ДГ "Радост"	Габрово	36,5	19,5	17	1	0	18,5							
ДГ "Слънце"	Габрово	28	16	12	1	0	15							
ДГ "Явор"	Габрово	27	14	11	1						1			
ДГ „Детелина“	Дряново	35	18,5	16,5	1	-	17	-	0,5	-	-	-	-	-
ДГ „Слънце”	Севлиево	52	19	33	1	17	0	1	0	0	0		-	-
ДГ „Пролет”	Севлиево	36	19	17	2	17	0	0	0	0	0		-	-
ДГ „Щастливо детство”	Севлиево	24	12	12	1	11	0	0	0	0	0		-	-
ДГ „Радост”	Севлиево	32	19	13	2	17	0	0	0	0	0		-	-
ДГ „Мечо Пух”	с. П. Славейков	43	24	19	2	22	0	0	0	0	0		-	-
ДГ „Калина“	Трявна	20	10	10	1	0	9	0	0	0	0	0	0	0
ДГ „Светлина“	Трявна	17	9	8	1	0	8	0	0	0	0	0	0	0
ДГ „Осми март“	гр. Плачковци	6	2	4	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0

В основата на Закона за предучилищното и училищното образование е приобщаващото образование, което е процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребностите им чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността. В този процес от особена важност са партньорските взаимоотношения между образователните институции и всички други заинтересовани страни.

Подкрепата за личностно развитие се осъществява, както следва:

- от 13 ресурсни учители, назначени в РЦППО;
- от 10 ресурсни учители, назначени в 9 училища – ОУ „Неофит Рилски“, ОУ Христо Ботев“ – Габрово, ОУ „Св.св. Кирил и Методий“ – Габрово, СУ „Отец Паисии“, СУ „Райчо Каролев“, СУ „Максим Райкович“, СУ „Васил Левски“, ОУ „Стефан Пешев“ и СУ „П.Р.Славейков“.
- от психолози, назначени в 4 детски градини и 8 училища, в ЦСОП и в РЦППО;
- от логопеди, назначени в 2 детски градини, 4 училища, в ЦСОП и в РЦППО;
- от педагогически съветници, назначени в 13 училища;
- от 8 специални педагози, назначени в ЦСОП.

С оглед повишаване на професионалните компетентности на педагогическите специалисти на регионално ниво през учебната 2020-2021 г. са създадени условия за квалификация в 30 училища, 19 градини, 3 ЦПЛР и ЦСОП от областта в изпълнение на плана за 2014-2020 г. по Националната стратегия за развитие на педагогическите кадри. Чрез пряко допитване до учители и директори на работни срещи са проучени и анализирани потребностите от квалификация на педагогическите кадри. Съгласно разработения от РУО - Габрово план за квалификационна дейност за учебната 2020-2021 г. са организирани и проведени обучения. Множество обучения за преподавателите в Област Габрово се осигуряват и в рамките на Национална програма „Квалификация“ . Програмата „Заедно в грижата за всеки ученик” подкрепя учители в Габрово. Тя предлага приемственост между детска градина и първи клас и между четвърти и пети клас.

От гледна точка на това, че квалифицираният педагогически персонал е залог за личностното развитие на децата и учениците, е необходимо провеждането на непрекъснати обучения в контекста на ученето през целия живот.

Друга предпоставка за личностното развитие на децата и учениците е изграждането на ефективна училищна среда чрез съвременни и иновативни методи и практики за преподаване и учене, които да стимулират за личностен напредък. Преподавателите отново имат решаващо значение за мотивираща среда за учене. Реализацията на училищните проекти за иновации и прилагането на нови методи на преподаване и нови и/или интегративни учебни предмети допринасят от една страна за повишаване на квалификацията на учителите и от друга страна за мотивацията на учениците. Националната програма “Иновации в действие“ дава възможност са споделяне на добри практики в иновативните процеси и съдейства за подобряване на обучението и резултатите от него. Обучението по тази тема ще насочи педагогическите специалисти към прилагане на методи и стратегии за ефективна комуникация с ученици и родители, управление на класната стая, осигуряване на позитивна педагогическа подкрепа, работа в мултикултурна среда и прилагане на ефективни техники за справяне в различни ситуации.

Един от начините за обмен на опит и повишаване квалификацията на специалистите в системата на образованието е изграждането на партньорства. Училищата и детските градини взаимодействат с Дирекция „Социално подпомагане“ –

Отдел „Закрила на детето“, общинските – МКБППМН, Детска педагогическа стая към Районно управление на МВР, ЦПЛР – АОП, ЦПЛР – Кариерно ориентиране“, културни институции, спортни клубове, читалища, неправителствени организации и др. Училищата имат изградени традиции за партньорство и съвместни инициативи в подкрепа на деца и ученици с научни, образователни, информационни, културни и спортни институции. В търсене на нови форми, удовлетворяващи интересите на учениците и осигуряващи им пълноценно оползотворяване на свободното време, училищата си партнират и с всички клубове, предприятия и дружества в областта на спорта.

С оглед кариерното ориентиране на учениците бяха създадени ползотворни партньорства с водещи структуроопределящи предприятия и фирми. В някои от тях се осъществяват практиките на паралелките с дуално обучение. Редица институции и организации като ОДМВР, Спешна помощ, библиотеки, музеи, културни институти също партнират за осъществяване кариерното ориентиране на учениците.

В условията на КОВИД пандемия, през 2020 година живите партньорски срещи бяха преустановени и заменени с онлайн контакти.

Механизмът за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст работи не само в посока обхват, но също така създава предпоставки за засилено взаимодействие на различните заинтересовани страни. Осъществени са обучения, взаимодействия и партньорства между заинтересованите страни по Механизма.

По отношения на създаването на ползотворни взаимоотношения между различните организации и институции - стремежът към създаване на партньорства е налице, търсят се и организации от други области от териториална гледна точка, но с конкретен опит и възможност за подкрепа на местните училища и детски градини. В рамките на част от срещите се формират и конкретни проекти, които в последствие се реализират с местно или външно финансиране.

ИЗВОДИ:

- ✓ Осигуряването на качествени преподавателски кадри е от съществено значение за ефективно посрещане на разнообразието от потребности на всички деца и ученици. В област Габрово са покрити основните нужди от качествен преподавателски персонал. Има недостиг на преподаватели по чужди езици, природни науки, математика и информатика и начални учители. Голяма част от кадрите в сектор „образование” са над 55 години, като същевременно липсва интерес у младите хора към професията „учител”. Възрастовата разлика при учениците и учителите създава и бариери в комуникацията между отделните поколения. Увеличаването на възнагражденията на преподавателите стимулира младите хора към учителската професия и обезпечава нуждата от нови кадри за училищната мрежа в област Габрово. През последната година в образователната система са влезли млади учители, макар и малко на брой.
- ✓ Планирането на квалификационната дейност в образователните институции в област Габрово се осъществява след идентифициране на потребностите на педагогическите специалисти от допълнителна квалификация. Осигурените обучения съответстват на реално възникналите нужди. В училищата е утвърдена вече практиката да се провежда анкетиране на педагогическите специалисти в началото на всяка учебна година относно необходимостта от квалификационни обучения, на база на които се съставят и плановете за квалификационна дейност.

- ✓ Увеличен е броят на специалистите за осъществяване на подкрепата за личностно развитие, включително назначените в училище.
- ✓ Като цяло тенденцията е да се инвестира все повече в професионалното развитие и компетентност на педагогическите специалисти и да се търсят работещи практики, които да се прилагат на местно ниво. Преподавателите и другите педагогически специалисти обменят информация, опит и добри практики по методически обединения на училищно ниво. Проведените обучения и семинари подпомагат работата на педагогическите специалисти, както с деца с проблемно поведение, така също и с деца със специални образователни потребности. Все повече, обаче, се акцентира и върху работата с деца без идентифицирани рискове от гледна точка на индивидуален подход за подкрепа.
- ✓ Отчита се намаляване на проучванията за необходимостта от квалификационни обучения, но за сметка на това са проведени повече обучения и семинари за работата в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците. Стартирана е практика и за провеждане на уебинари.
- ✓ Средно 1,2% от делегираните бюджети отделят учебните заведения за квалификационни обучения, което е повече в сравнение с предходния двугодишен период.
- ✓ Като цяло тенденцията е да се инвестира все повече в професионалното развитие и компетентност на педагогическите специалисти и да се търсят работещи практики, които да се прилагат на местно ниво.
- ✓ По отношения на създаването на ползотворни взаимоотношения между различните организации и институции - стремежът към създаване на партньорства е налице, търсят се и организации от други области от териториална гледна точка, но с конкретен опит и възможност за подкрепа на местните училища и детски градини. В рамките на част от срещите се формират и конкретни проекти, които в последствие се реализират с местно или външно финансиране.
- ✓ Групата деца и ученици със специални образователни потребности, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие, е много разнообразна по своя състав и особености в отделните училища, детски градини и общини. Това изисква много конкретен подход при планиране на необходимите ресурси и нагласяне на институционалните практики към индивидуализирана грижа, както и гъвкави решения на място и в сътрудничество с другите институции (НПО, спортни клубове, доставчици на социални услуги, библиотеки, културни институции, музеи, читалища и др.).
- ✓ Два от проблемите, които следва да се решат за подобряване работата с деца/ученици със СОП са: липсата на сурдо и тифло педагози и недостатъчната компетентност на учителите по общообразователни предмети за работа с деца със специални образователни потребности и оценяване постиженията им.
- ✓ Ефективната психо-социална и логопедична подкрепа изисква осигуряване на такива специалисти на общинско ниво.
- ✓ Обучението в условията на пандемия носи своите негативи, свързани с недостатъчно педагогическо взаимодействие, десоциализация, засилване на тревожността и застрашаване на психическото здраве. Но образователната система е призвана да гарантира правото на образование, постигайки основната цел за интеркултурно, емоционално, социално, духовно-нравствено и физическо развитие на всяко дете и ученик. Затова усилията на всички заинтересовани страни – институции и родители, трябва и са насочени към реализация на дейности в най-добрия интерес на децата и учениците в област Габрово, за тяхното образование и подкрепа за личностно развитие.

VI. МАТЕРИАЛНИ И ТЕХНИЧЕСКИ РЕСУРСИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦА И УЧЕНИЦИ В ИНСТИТУЦИИ, ОРГАНИ И СТРУКТУРИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЛАСТ ГАБРОВО.

Изграждането на подкрепяща образователна среда, включва подходящи архитектурни и социално-битови условия, индивидуални образователни програми, училищен екип за подкрепа за личностно развитие, който да извършва оценяване, специални учебно-технически средства, материали, помагала и пр. Достъпната архитектурна среда е от изключителна важност, тъй като липсата на такава възпрепятства посещението на учебни занятия от деца с физически увреждания.

През последните четири години бе постигнато добро ниво на достъпност на архитектурната среда. Голяма част от училищата в областа са изградили рампи, монтирани са парапети, подменени са настилки. Учебните заведения в селата изостават по отношения пригодността на помещенията и пространствата за хора с увреждания. По данни към февруари 2021 година в 29 детски градини и училища съществува достъпна инфраструктура - налични са 14 асансьора/подемни платформи, 12 рампи, 11 санитарно-хигиенни помещения за инвалиди. В образователните институции се търсят източници за осигуряване на технически средства, специализирано оборудване, специализирана подкрепяща среда и разумни улеснения, включително чрез кандидатстване по проект „Подкрепа за приобщаващото образование“.

Таблица 11. Достъпна архитектурна среда

Училище, ДГ, Център за подкрепа за личностно развитие, ЦОП и др.	Населено място	Достъпна архитектурна среда								
		Входни и комуникационни пространства						Пригодност на помещенията и пространствата за общо ползване за хора с увреждания		Достъпно и пригодно за хора с увреждания санитарно-хигиенно помещение
		Достъпен вход		Достъпност до помещения и пространства						
		Рампа	Подемна платформа	Безопасни парапети	Нехлъзгава настилка	Тактилни ивици	Подемна платформа	Създадени условия в класни стаи и кабинети за ученици с увреждания	Използваемост на общи помещения - зала, аула, столова, физкултурен салон и др. за ученици с увреждания	
НУ "Васил Левски"	Габрово	да	да	да	да		да	не	да	да
ОУ "Ран Босилек"	Габрово	да	не	не	не		не	не	не	не
ОУ "Неофит Рилски"	Габрово	да		да	не		не	не	да	да
ОУ "Христо Ботев"	Габрово	да		да	не		не	не	да	да
ОУ "Иван Вазов"	Габрово	да		да	не		не	не	да	да
ОУ "Св. Св. Кирил и Методий	Габрово	да		да	да		не	не	да	да
СУ "Райчо Каролев"	Габрово	да		да	не		не	не	да	не
СУ "Отец Паисий"	Габрово	да		да	не		не	не	да	не
ПМГ "Акад. Иван Гюзелев"	Габрово		да	да	не		не	да	да	не
Национална Априловска гимназия	Габрово	да		да			не		да	не

ПТГ "Д-р Никола Василиади"	Габрово	да	да	да			не		да	не
ПГТ "Пенчо Семов"	Габрово	да		да	да		не		да	не
Център за специална образователна подкрепа	Габрово	да	да	да	не		да	да	да	да
СУ "Максим Райкович"	Дряново	да	не	не	не	не	не	не	не	не
ПГИ „Рачо Стоянов"	Дряново	да	-	-	-	-	-	-	-	-
СУ „Васил Левски"	Севлиево	да	не	да	да	да	не	да	не	да
ОУ „Христо Ботев"	Севлиево	да	не	да	да	да	не	да	не	не
ОУ „Стефан Пешев"	Севлиево	да	не	да	да	не	не	да	не	да
ОУ „Емилиян Станев"	с. Ряховците	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий"	с. Градница	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ОУ „Свети солунски братя"	с. Крамолин	да	не	да	не	не	не	не	не	не
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий"	с. П. Славейков	да	не	да	не	не	не	да	не	да
ОУ „Васил Левски"	с. Шумата	да	не	да	не	не	не	не	не	да
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий"	с. Душево	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ОУ „Христо Ботев"	с. Добромирка	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ПГ „Марин Попов"	Севлиево	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ПГМЕТ „Ген. Иван Бъчваров"	Севлиево	да	не	да	не	не	не	не	не	да
ПГТМ Градница	с. Градница	не	не	да	не	не	не	не	не	не
НГПИ „Тревненска школа"	Трявна	да	не	да	да	не	не	не	не	да
ОУ „В. Левски"	Плачковци	не	не	да	да	не	не	не	не	не
СУ „Петко Р. Славейков"	Трявна	да	не	да	да	не	не	не	не	не
ОУ „Проф. П. Н. Райков"	Трявна	да	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ "Дъга"	Габрово							да	да	
ДГ "Първи юни"	Габрово	да	не		да	не	не		да	да
ДГ "Ран Босилек"	Габрово	не	не	не	не	не	не	не	не	не
ДГ "Мечо Пух"	Габрово	не	не	не	не	не	не	не	не	не
ДГ "Мики Маус"	Габрово	не	не	не	не	не	не	не	не	не
ДГ "Младост"	Габрово	не	не	не	не	не	не	не	не	не
ДГ "Перуника"	Габрово	да	не	не	в дворните простра-нства	не	не	не	не	не
ДГ "Радост"	Габрово									
ДГ "Слънце"	Габрово	да	да	да						да
ДГ "Явор"	Габрово	не	не	не	не	не	не	да	да	не
ДГ „Детелина"	Дряново	не	не	да	да	не	не	не	не	не
ДГ „Слънце"	Севлиево	да	да	да	не	не	не	не	не	не

ДГ „Пролет”	Севлиево	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ „Щастливо детство”	Севлиево	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ „Радост”	Севлиево	да	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ „Мечо Пух”	с. П. Славейков	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ „Светлина“	Трявна	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ „Осми март”	Плачковци	не	не	да	да	не	не	не	да	не
ДГ „Калина“	Трявна	не	не	да	да	не	не	не	не	не

Не по-малко важна за учебния процес е материалната база. Данните за училищата и детските градини по отношение на материалната среда сочат, че всички учебни заведения имат спортна площадка, а 33 от тях разполагат с физкултурен салон и спортни съоръжения. Повече от половината /19/ учебни заведения разполагат с библиотечно-информационно обслужване, а компютърни кабинети имат възможност да използват децата и учениците от 34 учебни заведения. В самостоятелен стол се хранят учениците от 23 училища, като става ясно че и ОУ „В. Левски“ - Плачковци разполага с помещение-столова.

Материалната среда в детските градини също е в сравнително добро състояние, като 10 от общо 19 детски градини за област Габрово разполагат с физкултурен салон, 13 със спортна площадка и 15 със спортни съоръжения. Децата от 14 детски градини могат да се възползват от библиотечно-информационно обслужване, а две разполагат и с компютърни кабинети. В самостоятелен стол са хранят децата от 12 детски градини в областта.

Повечето учебни заведения в община Севлиево разполагат с библиотечно-информационно обслужване. В ДГ „Пролет“ и ДГ „Щастливо детство“ са изградени физкултурни салони.

Таблица 12. Данни за материалната среда

Училище/ДГ	**Населено място**	**Спортна база**			Библиотечно-информационно обезпечаване	Компютърни кабинети	**Столово хранене**
		Наличие на физкултурен салон	Наличие на спортна площадка	Осигуреност със спортни съоръжения			В самостоятелен стол
НУ "Васил Левски"	Габрово	да	да	да	не	да	не
ОУ "Ран Босилек"	Габрово	да	да	да	да	да	да
ОУ "Неофит Рилски"	Габрово	не	да	да	да	да	да
ОУ "Христо Ботев"	Габрово	да	да	да	не	да	да
ОУ "Иван Вазов"		да	да	да	да	да	да
ОУ "Св. Св. Кирил и Методий	Габрово	да	да	да	да	да	да
СУ "Райчо Каролев"	Габрово	да	да	да	да	да	да
СУ "Отец Паисий"	Габрово	да	да	да	да	да	да
ПМГ "Акад. Иван Гюзелев"	Габрово	да	да	да	да	да	да
ПУ "Николай Палаузов"	Габрово	да	да				не
Национална Априловска гимназия	Габрово	да	да	да	да	да	не
ПТГ "Д-р Никола Василиади"	Габрово	да	да	да	да	да	не
ПГТ "Пенчо Семов"	Габрово	да	да	да	да	да	да

СУ “Максим Райкович“	Дряново	да	да	да	да	да	да
ПГИ „Рачо Стоянов“	Дряново	да	да	да	да	да	не
СУ „Васил Левски”	Севлиево	да	да	да	да	да	да
ОУ „Христо Ботев”	Севлиево	да	да	да	не	да	да
ОУ „Стефан Пешев”	Севлиево	да	да	да	не	да	да
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	с. Градница	да	да	да	не	да	да
ОУ „Свети солунски братя”	с. Крамолин	да	да	да	не	да	да
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	с. П. Славейков	не	да	да	да	да	да
ОУ „Васил Левски”	с. Шумата	не	да	да	да	да	да
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	с. Душево	не	да	да	не	да	да
ОУ „Христо Ботев”	с. Добромирка	не	да	да	не	да	да
ПГ „Марин Попов”	гр. Севлиево	да	да	да	не	да	не
ПГМЕТ „Ген. Иван Бъчваров”	гр. Севлиево	да	да	да	не	да	не
ПГТМ Градница	с. Градница	да	да	да	да	да	не
НГПИ „Тревненска школа“	Трявна	да	да	да	да	да	не
ОУ „В. Левски“	Плачковци	да	да	да	да	да	не
СУ „Петко Р. Славейков“	Трявна	да	да	да	да	да	да
ОУ „Проф. П. Н. Райков“	Трявна	да	да		да	1	да
ДГ "Дъга"	Габрово	да	да	да	да	да - по групи	
ДГ "Първи юни"	Габрово	да			да		да
ДГ "Ран Босилек"	Габрово	не	да	да	да	не	да
ДГ "Мечо Пух"	Габрово	не	не	да	да	не	да
ДГ "Мики Маус"	Габрово	да	не	да	да	не	не
ДГ "Младост"	Габрово	да		да	да	не	да
ДГ "Перуника"	Габрово	да	да	да	да	не	не
ДГ "Радост"	Габрово	да	да	да	да	да	
ДГ "Слънце"	Габрово	да	не	не	да	не	да
ДГ "Явор"	Габрово	да	не	не	да	не	
ДГ „Детелина“	Дряново	не	да	да	да	не	да
ДГ „Слънце”	Севлиево	да	да	да	не	не	да
ДГ „Пролет”	Севлиево	да	да	да	не	не	да
ДГ „Щастливо детство”	Севлиево	да	да	да	не	не	да
ДГ „Радост”	Севлиево	не	да	да	не	не	да
ДГ „Мечо Пух”	с. П. Славейков	не	да	да	не	не	да
ДГ „Светлина“	Трявна	да	да	да	да	не	да
ДГ „Осми март”	Плачковци	не	да	да	да	не	не
ДГ „Калина“	Трявна	да	не	да	да	не	да

Във връзка с извънредната епидемична обстановка и обучението от разстояние в електронна среда през 2020 и 2021 година са предприети редица мерки за подобряване на техническите условия за провеждане на обучението в електронна среда спрямо учителите и самите ученици.

В училищата в област Габрово са доставени 232 електронни устройства, на учениците от уязвимите групи са предоставени карти за интернет и електронни устройства. Използват се всички възможни ресурси, включително и тези на кметствата в малките населени места. Създадени са условия за достъп на учениците до обучение в електронна среда, но се отчита и ниската заинтересованост и отговорност на част от представителите на тази група. За една малка част, за която е невъзможно да се осигурят технически средства за комуникация, учебните материали се предоставят на хартиен носител по домовете.

По проект „Образование за утрешния ден“ 26 училища са получили стенни монитори, а 22 училища – преносими компютри за дигитализация на учебния процес.

ИЗВОДИ:

- ✓ По-голямата част от училищата и детските градини в област Габрово покриват изисквания за достъпност на архитектурната среда съгласно Наредбата за приобщаващото образование. Въпреки отчетения напредък, учебните заведения в някои от селата изостават в изграждането на достъпна архитектурна и физическа среда като част от осигуряването на подкрепяща среда.
- ✓ Материалната база в училищата и детските градини в област Габрово е с добра обезпеченост – налични са: спортни бази, библиотеки, компютърни кабинети и столово хранене. Необходими са постоянни инвестиции в поддръжката и.
- ✓ Като извод от изпълението на предходната стратегия 2017-2018г. се налага, че все още има недостатъчен брой обновени компютърни кабинети и набавено модерно учебно-техническо оборудване в училищата на фона на все по-нарастващата дигитализация. Една от вероятните причини за това е липсата на достатъчно финансови средства и високия ценови диапазон на техническото оборудване.
- ✓ С нарастването дела на STEM профили и специалности в габровските средни училища се обновява и материално-техническата база чрез изграждане или планиране на нови кабинети, оборудвани с високотехнологични системи и софтуери, които създават облик на нова образователна среда за развитие на младите хора. STEM – центрове са изградени в ПМГ „Акад. Иван Гюзелев“ и ОУ „Неофит Рилски“.
- ✓ Развива се образователна инфраструктура в съответствие с потребностите на местната икономика и нуждите на пазара на труда, което е важно условие за по-добра реализация на младите хора на пазара на труда.
- ✓ Освен в училищата дигитализация е стартирана и в детските градини. Много от тях вече са оборудвани и в групите работят с интерактивни дъски и компютърна техника.
- ✓ Запазва се традицията за обновяване на библиотечните фондове на училищата чрез закупуване на книги и чрез набиране на дарения.
- ✓ Във връзка с необходимостта от създаване на условия за непрекъснатост на учебния процес в условията на световна пандемия, бе въведен успешно модела на дистанционно обучение. В област Габрово се създаде отлична организация по отношение внедряването на синхронно обучението от разстояние, както и осигуряване на необходимите условия за ученици и учители – компютърна техника и електронно съдържание с подходящи електронни ресурси за продължаване на образователния процес от дистанция.

VII. СТРАТЕГИЧЕСКО ПЛАНИРАНЕ

Стратегическата част задава приоритетните направления за оказване на личностна подкрепа със съответната обща цел към всяко от тях. Към приоритетните направления са формулирани специфичните цели и са определени отделните мерки, които следва да се реализират за тяхното постигане.

Приоритетно направление 1: <u>Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.</u>

<u>Обща цел:</u> Осигуряване на необходимите условия в училищата и детските градини на Област Габрово за развитие на потенциала на децата и учениците според индивидуалните им нужди.

Специфична цел 1.1: Осигуряване обща подкрепа на децата и учениците

- Мярка 1.1.1. Предоставяне на допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове, включително ограмотяване на ученици, за които българският език не е майчин.
- Мярка 1.1.2. Провеждане на дейности в училищата и детските градини за ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения
- Мярка 1.1.3. Оказване на педагогическа, психологическа и логопедична подкрепа за преодоляване на трудности в обучението, процеса на учене и комуникацията в учебна среда, включително осъществяване на взаимодействие с родителите
- Мярка 1.1.4. Обновяване на библиотечен фонд в училищата и детските градини.
- Мярка 1.1.5. Създаване на високотехнологична образователна среда, включително изграждане на STEM центрове
- Мярка 1.1.6. Осигуряване на достъп на децата и учениците до медицинско обслужване и програми за здравно образование и здравословен начин на живот (чл. 183, ЗПУО)
- Мярка 1.1.7. Организиране занимания по интереси в училищата и детските градини чрез различни организационни педагогически форми – клуб, състав, ансамбъл, секция, отбор и др.
- Мярка 1.1.8. Включване на децата и учениците в организирани обучителни, творчески, възпитателни, спортни и туристически дейности през ваканциите.
- Мярка 1.1.9. Насърчаване развитието на деца с таланти в областта на науката, изкуствата и спорта чрез учредяване на награди и отпускане на стипендии, както и изпълнение на мерките по Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби
- Мярка 1.1.10. Насърчаване на личностното развитие на децата и подрастващите чрез включване в различни иновативни обучителни форми за учене чрез преживяване в рамките на допълнителни занимания в училище (с участието на специалисти психолози, младежки работници и обучители в сферата на неформалното образование), организирани съвместно с неправителствени организации, клубове, групи и други.

Специфична цел 1.2: Осигуряване на подкрепа на деца и ученици с рисково поведение

- Мярка 1.2.1. Реализиране на дейности за идентифициране на проблеми и превенция на рисковото поведение на децата и учениците, чрез включването им в превантивни програми, реализиращи се в училищна и извънучилищна среда.
- Мярка 1.2.2. Планиране и реализиране на дейности по прилагане на Механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование
- Мярка 1.2.3. Създаване на условия за индивидуална работа с родители на деца и ученици с рисково поведение
- Мярка 1.2.4. Реализация на дейности по превенция употребата и разпространението на наркотични вещества сред учениците в област Габрово, заложени в съвместния План за сътрудничество и координация между институциите: РУО, Окръжна прокуратура, Окръжен съд, ОДМВР, ЦПЛР „Кариерно ориентиране“, ОбСНВ и ПИЦ към Община Габрово, за периода 2020 -2024 г.
- Мярка 1.2.5. Провеждане на обществени кампании и реализиране на дейности и програми в подкрепа на интеркултурното многообразие, толерантността и солидарността
- Мярка 1.2.6. Развитие на целодневна организация на учебния процес, като инструмент за превенция на отпадане от училище, за осигуряване на специализирана помощ при подготовката, за развиване на таланти и удовлетворяване на потребности и интереси. Включване на разнообразни форми за личностно развитие в рамките на целодневните форми на организация на учебния процес, включително насърчаване на сътрудничеството между НПО и училищата.
- 1.2.7. Работа по национални и общински програми, кампании и дейности по превенция употребата на наркотични вещества
- 1.2.8. Мобилизиране на средства за дейности, насърчаващи детското участие, младежката активност и доброволчесвтото, както и специфични форми на консултиране за личностно развитие, като ефективни форми на превенция.

Специфична цел 1.3: Осигуряване на допълнителна подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности, с хронични заболявания, с изявени дарби и деца в риск

- Мярка 1.3.1. Създаване на достъпна физическа и архитектурна среда в образователните институции в област Габрово, в това число:
  - Изграждане и/или подобряване на входните и комуникационни пространства (достъпност до входа, помещенията и пространствата) в детските градини и училищата;
  - Осигуряване на пригодност на учебните помещенията и пространствата, помещенията и пространствата за общо ползване за хора с увреждания, както и достъпни и пригодни санитарно-хигиенни помещения.
- Мярка 1.3.2. Навременна и точна диагностика на деца със специални образователни потребности и насърчаване индивидуалния подход при работата с деца и ученици, нуждаещи се от допълнителна подкрепа чрез:

- създаване на екипи за подкрепа за личностно развитие в училищата и детските градини съгласно чл. 188 и 189 от ЗПУО, чл. 132 от Наредба за приобщаващото образование.

- Взаимодействие между ЕПЛР в детските градини и училищата с регионалния екип за подкрепа за личностно развитие (РЕПЛР) в РЦППО, във връзка с одобряването или не на оценките на ЕПЛР или извършване на оценка в образователни институции, които нямат експертен капацитет за създаването на пълни екипи – чл. 190, ал. 3 от ЗПУО.

- Разработване на индивидуален учебен план и индивидуални учебни програми за учениците със СОП и изготвяне на седмично разписание, съобразено с психо-физическите особености и индивидуалните потребности на ученика.

- Мярка 1.3.3. Въвеждане на иновативни педагогически и психологически методи и техники за преподаване, обучение, възпитание, учене и мотивиране на учениците със СОП;
- Мярка 1.3.4. Обновяване на материална база, изграждане и оборудване на специални помещения за работа с деца и ученици със СОП и от аутистичен спектър;
- Мярка 1.3.5. Осигуряване на достатъчно ресурсни учители съобразно нуждите на всяко дете със СОП;
- Мярка 1.3.6. Включване доставчиците на социални услуги и техния кадрови ресурс в обезпечаването на допълнителната подкрепа за личностно развитие;
- Мярка 1.3.7. Изграждане на достъпна архитектурна и физическа среда в образователните институции;
- Мярка 1.3.8. Прилагане на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция;
- Мярка 1.3.9. Съвместни дейности между училища и институция/и за реализация на индивидуални планове за подкрепа на ученици с изявени дарби
- Мярка 1.3.10. Осигуряване на допълнителна подкрепа на деца и ученици в риск чрез работа по конкретен случай с подкрепата на доставчиците на социални услуги в общността.

Специфична цел 1.4: Изграждане на капацитет развитие на човешките ресурси и осигуряване на условия за сътрудничеството за подкрепа личностното развитие на децата и учениците

- Мярка 1.4.1. Провеждане на квалификационни обучения и курсове за педагогическите специалисти и всички други специалисти (психолози, социални работници, младежки работници, специалисти по неформално образование), работещи за подкрепа личностното развитие на децата и учениците, в рамките на бюджетите на учебните заведения и детските градини.
- Мярка 1.4.2. Изграждане на партньорства и реализация на съвместни проекти и инициативи на заинтересованите страни (форуми за споделяне на добри практики и обмен на опит, участия в проекти и др.)

Приоритетно направление 2: <u>Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в свободното им време</u>

За работа с деца и ученици чрез организиране на дейности в свободното им време и развиване и насърчаване на уменията и способностите на детските таланти, ще се

разчита на Центровете за подкрепата за личностно развитие в област Габрово, школите, неправителствените организации Сдружение „ИМКА”, читалищата и спортните клубове, ОбСНВ и ПИЦ към Община Габрово, Младежка зона „Щайгата“ и др.

Обща цел: Развитие на системата от организации и дейности, насочени към подкрепа на личностното развитие на децата и учениците извън училищата и детските градини.

Специфична цел 2.1: Подпомагане личностното развитие на децата и учениците чрез услугите, предоставяни от неправителствените организации, читалищата, школите и спортните клубове в Област Габрово

- Мярка 2.1.1. Създаване на допълнителни възможности за изява и развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на науката;
- Мярка 2.1.2. Създаване на допълнителни възможности за изява и развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на изкуствата;
- Мярка 2.1.3. Създаване на допълнителни възможности за изява и развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на спорта;
- Мярка 2.1.4. Създаване на допълнителни възможности за изява и развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на технологиите;
- Мярка 2.1.5. Създаване на допълнителни възможности за личностно развитие и кариерно ориентиране за деца и ученици чрез широка палитра от проекти, обучения, консултации и инициативи, реализирани от ИМКА-Габрово, други НПО, ОбСНВ и ПИЦ към Община Габрово и неформални младежки групи в Младежка зона „Щайгата“ към Община Габрово;

Специфична цел 2.2: Подобряване на институционалната среда чрез разкриване и функциониране на центрове, подкрепящи личностното развитие

- Мярка 2.2.1. „Създаване и развитие на Младежки център - Габрово
- Мярка 2.2.2. Развитие дейността на ЦПЛР-Детски комплекс „Й.Йовков”-град Севлиево с акцент върху обученията на деца и ученици в сферата на изкуствата
- Мярка 2.2.3. Развитие дейността на ЦПЛР-АОП, Габрово с акцент върху иновативни обучения на деца и ученици в областта на науката и технологиите.

Специфична цел 2.3: Развитие на кариерното ориентиране и консултиране на ученици.

- Мярка 2.3.1. Подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и мотивация за учене и професионална реализация, чрез включването им в индивидуални и групови дейности.
- Мярка 2.3.2. Провеждане на индивидуални консултации за определяне на интереси, способности, ценности и др.; за подпомагане процеса на вземане на решение за избор на образование/професия; за подпомагане изготвянето на план за действие, за мотивация за учене и др. в зависимост от потребностите и заявките на ученика от кариерни консултанти, училищни психолози, педагогически съветници и други квалифицирани специалисти.

- Мярка 2.3.3. Провеждане на групови дейности с ученици под формата на: обучения, дискусии, тренинги, срещи с професионалисти в училище, посещения на реални работни места във фирми и институции и др. включително организирани от училищата срещи с представители на средни училища, гимназии, висши учебни заведения, участия в състезания по професии и др.
- Мярка 2.3.4. Реализиране на „Програма за кариерно ориентиране на ниво училище“ на Министерство на науката и образованието от ЦПЛР „Кариерно ориентиране- Габрово“.
- Мярка 2.3.5 Провеждане на анкетно проучване сред учениците от 7 и 12 клас във връзка с готовността им за преход в по-горна образователна степен и/или реализирането им на пазара на труда и необходимостта от кариерно информиране и консултиране.
- Мярка 2.3.6. Провеждане на дейности за популяризиране на кариерното ориентиране.

VII. ФИНАНСОВ РЕСУРС

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Габрово (2021-2022 г.) има условна финансова рамка, тъй като няма да управлява пряко ресурси. Тя очертава единствено основните източници на финансиране:

- Общински бюджети
- Делегирани бюджети на училищата и детските градини
- Бюджети на Министерство на образованието и Министерство на културата
- Частно финансиране на школи, НПО, спортни клубове
- Дарения
- Фондовете на ЕС – С потенциално най-голям финансов принос могат да бъдат „Програмата за образование” и „Програмата за развитие на човешките ресурси”
- План за възстановяване и устойчивост на Република България - В Стълб 1 на плана „Иновативната България“ по направление: Образование и умения са предвидени инвестиции за:

1. **Изграждане на образователна STEM среда**: предвижда се създаване на виртуални класни стаи, внедряване на цифрови технологии и въвеждане на цифрови и иновативни методи на преподаване и учене. Ще се оборудват STEM кабинети в 1 680 училища.
2. **Изграждане на центрове за личностно развитие на ученици и младежи:** изграждане на мултифункционални центрове, които осигуряват както съвременна материалната база, така и прилагането на иновативни подходи;
3. **Модернизиране на образователните институции за по-привлекателна и качествена среда за учене и иновации**: включва реновиране на 750 училища, 450 детски градини, както и общежития. Инвестициите ще са в синхрон с други мерки за подобряване на учебната среда. Фокус ще има и върху професионалното обучение и валидирането на умения.

- Финансовия механизъм на Европейското Икономическо Пространство
- Делегиран бюджет на ОбСНВ и ПИЦ към Община Габрово
- Фондация „Америка за България”
- Средства привлечени от НПО и реализирани за дейности, свързани с личностното развитие

VIII. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНКА И ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ

С оглед измерване напредъка по изпълнението на настоящата Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Габрово (2021-2022 г.) е изградена система от индикатори към всяка специфична цел във всяко приоритетно направление. Мониторинг на индикаторите и събиране на информация за тях ще се извършва в края на двугодишния период на Стратегията. Мониторингът и оценката на изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие ще бъде осъществен от междуинституционална група за мониторинг и оценка. Тя ще бъде сформирана със заповед на Областен управител в края на периода, като в състава й ще бъдат включени експерти от четирите общини, Областна администрация, РУО и представители на НПО сектора.

Индикатори към приоритетно направление 1: <u>Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.</u>

<u>Обща цел:</u> Осигуряване на необходимите условия в училищата и детските градини на Област Габрово за развитие на потенциала на децата и учениците според индивидуалните им нужди.

Специфична цел 1.1: Осигуряване обща подкрепа на децата и учениците

- Брой дейности в училищата и детските градини за ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения
- Брой педагогически и психологически консултации за преодоляване на трудности в обучението, процеса на учене и комуникацията в учебна среда, включително брой срещи с родители
- Брой училища и детски градини с обновен библиотечен фонд
- Брой училища с обновени компютърни кабинети и/или високотехнологично оборудване
- Брой изградени STEM центрове
- Брой инициативи в областта на здравното образование и здравословен начин на живот
- Брой училища и детски градини с организирани занимания по интереси и брой включени деца.
- Брой деца и ученици включени в обучителни, творчески, възпитателни, спортни и туристически дейности през ваканциите
- Брой учредени награди за насъчаване на деца с таланти в областта на науката, изкуствата и спорта
- Брой отпуснати стипендии на деца с таланти в областта на науката, изкуствата и спорта
- Брой реализирани иновативни инициативи/проекти/дейности/обучителни форми в сферата на неформалното образование, съвместно с НПО и други обществени организации

Специфична цел 1.2: Осигуряване на допълнителна подкрепа на деца и ученици с рисково поведение

- Брой осъществени дейности за идентифициране на проблеми и превенция на рисковото поведение на децата и учениците, чрез включването им в превантивни програми, реализиращи се в училищна и извънучилищна среда.
- Брой реализирани дейности по прилагане на Механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование
- Брой проведени срещи за индивидуална работа с родители на деца и ученици с рисково поведение
- Брой реализирани дейности по превенция употребата и разпространението на наркотични вещества сред учениците в област Габрово, заложени в съвместния План за сътрудничество и координация между институциите
- Брой проведени обществени кампании и дейности в подкрепа на интеркултурното многообразие, толерантността и солидарността
- Брой инициативи за личностно развитие в рамките на целодневните форми на организация на учебния процес, включително насърчаване на сътрудничеството между НПО и училищата.
- Брой участия по национални и общински програми, кампании и дейности по превенция употребата на наркотични вещества
- Брой дейности, насърчаващи детското участие, младежката активност и доброволчесвтото, както и специфични форми на консултиране за личностно развитие, като ефективни форми на превенция.

Специфична цел 1.3: Осигуряване на допълнителна подкрепа подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности, с хронични заболявания, с изявени дарби и деца в риск

- Брой инициативи за създаване на достъпна физическа и архитектурна среда в образователните институции в област Габрово
- Брой разработени индивидуални учебни планове и индивидуални учебни програми за ученици със СОП
- Брой училища с обновена материална база с изградени и оборудвани специални помещения за работа с деца и ученици със СОП и от аутистичен спектър;
- Брой ресурсни учители
- Брой училища и детски градини с новоизградена достъпна архитектурна и физическа среда
- Брой случаи, в които е имало прилагане на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция
- Брой съвместни дейности между училища и институция/и за реализация на индивидуални планове за подкрепа на ученици с изявени дарби
- Брой конкретни случаи за оказване на допълнителна подкрепа на деца и ученици в риск

Специфична цел 1.4: Изграждане на капацитет развитие на човешките ресурси и осигуряване на условия за сътрудничеството за подкрепа личностното развитие на децата и учениците

- Брой квалификационни обучения и курсове за педагогическите специалисти и всички други специалисти (психолози, социални работници, младежки работници, специалисти по неформално образование), работещи за подкрепа

личностното развитие на децата и учениците, в рамките на бюджетите на учебните заведения и детските градини.

- Брой нови партньорства
- Брой съвместни проекти и инициативи на заинтересованите страни (форуми за споделяне на добри практики и обмен на опит, участия в проекти и др.)

Индикатори към приоритетно направление 2: <u>Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в свободното им време</u>

<u>Обща цел:</u> Развитие на системата от организации и дейности, насочени към подкрепа на личностното развитие на децата и учениците извън училищата и детските градини.

Специфична цел 2.1: Подпомагане личностното развитие на децата и учениците от неправителствените организации, читалищата, школите и спортните клубове в Област Габрово

- Брой инициативи в областта на науката
- Брой инициативи в областта на изкуствата
- Брой инициативи в областта на спорта
- Брой инициативи в областта на технологиите
- Брой проекти, обучения, консултации и инициативи, реализирани от ИМКА-Габрово, други НПО, ОбСНВ и ПИЦ към Община Габрово и неформални младежки групи в Младежка зона „Щайгата“ към Община Габрово;

Специфична цел 2.2: Подобряване на институционалната среда чрез разкриване и функциониране на центрове, подкрепящи личностното развитие

- Брой новоразкрити центрове за укрепване на личностното развитие
- Брой инициативи на ЦПЛР-Детски комплекс „Й.Йовков”-град Севлиево в сферата на изкуствата и в сферата на технологиите
- Брой иновативни обучения в ЦПЛР АОП - Габрово за деца и ученици в областта на науката и технологиите

Специфична цел 2.3: Развитие на кариерното ориентиране и консултиране на ученици.

- Брой индивидуални консултации за подобряване на мотивацията на учениците за учене и професионална реализация
- Брой групови дейности за подпомагане избора на образование и/или професия (обучения, дискусии, тренинги, срещи с професионалисти в училище, посещения на реални работни места във фирми и институции и др. включително организирани от училищата срещи с представители на средни училища, гимназии, висши учебни заведения, участия в състезания по професии и др.)
- Брой дискусии с ученици и родители по теми, свързани с избора на образование, професия и работа
- Брой тренинги с ученици за формиране на умения за вземане на решения и търсене на работа
- Брой инициативи по „Програма за кариерно ориентиране на ниво училище“ на Министерство на науката и образованието, реализирани от ЦПЛР „Кариерно ориентиране- Габрово“

- Брой участници в анкетно проучване сред учениците от 7 и 12 клас във връзка с готовността им за преход в по-горна образователна степен и/или реализирането им на пазара на труда и необходимостта от кариерно информиране и консултиране.
- Брой проведени дейности за популяризиране на кариерното ориентиране.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

През последните 4 години, в които се осъществяват целенасочени мерки за подкрепа на личностното развитие, бе постигнат безспорен напредък, което ни дава основание да продължим усилията в тази посока. Осигуряването на подходяща среда, условия и възможности за разгръщане потенциала на всяко дете и ученик е основна цел на политиката за подкрепа на личностното развитие. Като част от образователния процес в и извън училище тя не би могла да бъде успешна без конкретните ангажименти на всички заинтересовани страни – родители, преподаватели, психолози, социални работници, екипи за подкрепа, кариерни специалисти и много др. Тяхната основна задача е разкриване и развитие на индивидуалния потенциал, приобщаване и насърчаване на децата и учениците, за да има всяко едно от тях най-добрите перспективи за последваща професионална и социална реализация.

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Габрово 2021 – 2022 година предлага комплексен подход за подкрепа на личностното развитие. Тя акцентира именно върху цели и мерки, които имат пряко отношение към всичко изброено по-горе: индивидуален подход, обща и допълнителна подкрепа в училище и в свободното време за различните целеви групи, насърчаване на таланти и умения, кариерно ориентиране, осигуряване на толерантна, сигурна и достъпна образователна среда, обезпечена с модерно и иновативно техническо оборудване, пълноценно взаимодействие и сътрудничество на всички участници в процеса.

С оглед поставените стратегически цели, е необходимо мобилизиране на финансови ресурси, както и насърчаване на междуинституционалното сътрудничество и включване на всички заинтересовани страни на общинско и областно ниво, които ще гарантират успешно реализиране на стратегията, документиране и популяризиране на добрите практики, както и дългосрочност и необратимост на постиганите резултати.